БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№60 (10428) | 1964 оной мартын 11, среда | Сэн 2 мүнгэн

Т. Г. Шевченкын нэрэмжэтэ шан нүхэр Н. С. Хрущевто олгогдобо

Украинын Совет Социалис Республикада ниитэ-политическэ элитэ ехэ ажал ябуулга хэһэнэй түлөө, Украинын Совет социалис культурые, мүн аха дүү бүхы совет арадай культурые хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэ хубита оруулһанайн түлөө Украинын элитэ ехэ поэт, революционер-демократ Т. Г. Шевченкын түрэһэнһөө хойшо 150 жэлэй гүйсэһэ һаруул һайхан үдэртэй дашарамдуулан, 1964 ондо олгогдохо Т. Г. Шевченкын нэрэмжэтэ шангые нүхэр Н. С. Хрущевто олгохо гэжэ УССР-эй республикын правительственнэ комитет тогтообо.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ҮЙЛЭДБЭРИИЕ АШАГ ЕХЭТЭЙ БОЛГОХО ТУХАЙ КПСС-эй ЦК-гай ФЕВРАЛИИН ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ АМЖАЛТАТАЙГААР БЭЕЛҮҮЛХЭ

Партийна, советскэ, хүдөө ажахын организацинуудай хүтэлбэрилхы худэлмэрилэгшэдэй зүблөөн дээрэ 1964 оной февралиин 28-да

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭҺЭН ЭЛИДХЭЛ

Нүхэдүүд! Бидэнэр КПСС-эй ЦК-гай Президиумдэ һанамжа... мэдэлсээд, хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ даалгабари нар... ...эгһөө абаһан худэлмэрилэгшэдые суглуулха, ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар бодото ...нүүдые тэдэнэй үмэнэ табиха хэрэгтэй гэһэн тобшолол ...байгаабди.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо талаар ...ын хараалһан шэглэлые совет арад гүнзэгы ехээр һаналаа ...угтаа. Хүдөө ажахын продуктнуудые бүри элбэгээр аба... ...энэ ехэ зорилгонуудые шиидхэхын тулада манай эмхидхэ... ...худэлмэриин тодорхой онол аргануудые мүнөө олохо, дүүр... ...орохо ёһотой гол шухала юумые тодорхойлхо хэрэг... болоно.

Хүдөө ажахые амжалтатайгаар хүгжөөхын тулада мүнөө ...бүхы материальна эрхэ нүхэсэлнүүд бии болгогдоо, бол... ...шье. Хүдөө ажахын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые саашаа... ...дэбжээхын түлөө тэмсэлдэ бидэнэр мүнөөнэйхидэл шэнги ...ехэ материальна үндэһэ һууритай урда тээнь хэзээдэшье ...агүйбди гэжэ би хэлэхэ байнаб.

...иие хүгжөөхэ ехэ программые парти бэелүүлнэ. Мүнөө ...оромнай 25 миллион шахуу тонно минеральна үтэг... ...абаха, харин 1965 ондо тэрэниие 35 миллион тонно ...гаргахабди. Энэ хадаа хүдөө ажахые ашаг ехэтэй бол... ...зорилго шиидхэлгэдэ худэлмэришэн ангиин, бүхы совет ...угаа ехэ туһа нэмэри болохо байна.

...хэтэй хамта промышленность хүдөө ажахын машинануу... ...бүри олоор гаргана, уһалагдадаг газар тарялангай талаар ...эгүй ехэ хэмжээтэй худэлмэри хэгдэнэ.

1964 ондо хүдөө ажахыдахи капитальна барилгада Совет за... ...бүхы түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ мүнгэ зөөри һомологдоо. ...1953 ондо гүрэн хүдөө ажахыда 985 миллион түхэриг ...һан байгаа һаа, харин мүнөө жэлдэ имагтал үйлэдбэ... ...зорилгонуудые дүүргэхын тулада—5 миллиард 400 ...он түхэриг һомолоо. Энэ угаа ехэ мүнгэ зөөриие бодол... ...хэрэглээд байгаа һаа, тон ехэ ашаг үрэ абажа болохо ...

Партиин Центральна Комитет, правительство хадаа хүдөө ...ын продукци худалдажа абалгын сэнгүүдые һүүлэй жэл... ...нилээд ехээр нэмээгээ.

Сталинай мэндэ байхада үнэндөө колхозуудта харша үнэ... ...политикын бэелүүлэгдэдэг байһые парти буруушааагаа. ...үедэ бэлэдхэлэй сэнгүүд тон хямда байгаа, тиимэһээ ...хозууд продукцияа худалдахадаа үйлэдбэриингөөшье гарга... ...харюулжа шададаггүй байһан юм. Олонхи колхозникуудай ...үнэндөө түлэгдэдэггүй байгаа гээшэ. Жэшээлхэдэ, 1952 ...нэгэ ажалта үдэртэ Калужска болон Тульска областьнууд... ...—1 мүнгэн, Рязанска, Липецкэ—2 мүнгэн. Брянска, Псков... —3 мүнгэн, Костромской, Курска областьнуудта—4 мүнгэн ...гдаһан байһан юм. Олон колхозууд хэдэн жэлэй туршада ...ажалта үдэртэ нэгэншье мүнгэ хубаагаагүй байгаа.

...дэнтэй дашарамдуулан иимэ баримта дурдангүй гаража ...гүй байна. Тэрэ үедэ, тодолходо 1952 ондо, колхоз, сов... ...ууда мал ажал хүгжөөхэ талаар бодото хэмжээнүүдые зо... ...комисси байгуулхые Сталин дурадхааһэн. Энэ комисси... ...оролсоһон байгааб. Нүхэд Микоян, Игнатов болон бусад... ...хамта бидэнэр дурадхалнуудые зохёогоо һэмди. Тэдэмнай ...шье ехэнүүд бэшэ байгаа даа. Үйлэдбэриие дэбжээхын ту... ...материальна урмашал дээшэлүүлхэ зорилгоор, тусхайлбал ...най, һүнэй болон бусад продуктнуудай бэлэдхэлэй сэнгые ...зэргээр дээшэлүүлхэ гэжэ хараалагдаһан байгаа. Ста... ...элидхэжэ үгэхэдэмнай, хаража үзөөд, иигэжэ хэлээ һэн: ...най хэрэггүй, үшөө худэлэгты, шэнэ дурадхалнуудые зохёо... ...колхозууд болон колхозникуудһаа налог таталгые 40 мил... ...рд тухай түхэригөөр дээшэлүүлхэ хэрэгтэй байһые хараадаа ... Теэд энэ үедэ колхозуудай бүхы мүнгэн олзо 42 мил... ...түхэриг (хуушан мүнгөөр) болодог байгаа. Колхозуудай тиихэдэ түлэдэг налог дээрэнь үшөө 40 миллиард түхэриг нэмээжэ болохо байгаа гээшэ аал? Колхозуудай бүхы зөөри хогшоолыешье худалдаад байгаа һаа, тэрэ үедэ эды шэнээн налог түлэжэ тэдэнэр шадахагүй байгаа.

Совхозуудай ажал хэрэг үлүү һайн байгаагүй юм. Тэдэнэй продукциие гүрэн мүн лэ иимэ хямда сэнгээр абадаг байгаа, тиин совхозууд олзотойгоор худэлжэ шададаггүй, ажахыгаа ашаг багатайгаар эрхилжэ заабол гарзатадаг байһан юм. «Түсэбтэ» гарзануудые гэдэгые харюулхын тулада тэдэндэ мүнгэ зөөри нэмэжэ үгтэдэг һэн. Совхозуудые тараагаад, газарыень колхозуудта хубаажа үгэхэ гэжэ наһа барахынгаа урда тээхэнэ Сталин дурадхаһан байгаа. Нүхэдүүд, ажал хэрэгнай иимэ байгаал даа. Гарзаяа харюулхынь тулада совхозуудта дахяад мүнгэ үгөөбди гэжэ Финансын министерствын элидхэхэдэ, Сталин иигэжэ хэлээ һэн: совхозуудай гарзатадаг, тэдэндэ мүнгэ нэмэжэ үгэхэ хэрэгтэй хадань, тэдэниие тараахл шухала.

Бидэнэр бултадаа һанаагаа зобожо орохо зуураа, иимэ юумэ хэжэ болохогүйл, ажахын түхэл маяг бологшо совхозууд зэмэтэй бэшэ, тэдэнэй продукциин сэн хямда байна гэжэ хэлэдэг байгаабди. Теэдшье продукциень саашадань худалдалгын тодорхой дүнгүүдые хараада абаха болоо һаа, совхозууд үнэндөө гүрэндэ ашаг олзотой байгаа бшуу. Совхозуудые үлөөхэ шухала гэжэ Сталиниие үнэмшүүлхын тулада ехэ оролдолго гаргагдаһан байгаа. Имэл байдалтай байгаабди.

Партиин Центральна Комитедэй абаһан хэмжээнүүдэй ашаар колхоз, совхозуудые хүгжөөхэ экономическа эрхэ нүхэсэл үндэһөөрөө хубилһан байна. Мүнөөнэй худалдан абалгын сэнгүүд ажахыгаа ашагтай һайнаар эрхилхэ, үйлэдбэриие үргэдхэн хүгжөөхын тулада мүнгэ зөөри нөөсэлхэ, хүнэй ажалай түлөөһэ һайнаар түлэхэ арга олгоно.

Колхозуудай үйлэдбэрилэн гаргадаг хүдөө ажахын центнер продукциин худалдан абалгын дунда зэргын сэнгүүдые дурдахамни.

	1952 он түхэриг мүнгэн	1963 он түхэриг, мүнгэн
Шэниисэ	0—97	7—56
Кукурузын орооһон	0—51	7—66
Горох	1—31	20—23
Фасоль	1—47	35—00
Саахарай свёкло	1—05	2—87
Түүхэй-хлопок	31—88	38—30
Наран сэсэг	1—92	18—10
Тамхин	72—03	176—65
Хартаабха	0—47	7—10
Овощ	1—92	7—52
Үхэрэй мяхан	2—03	79—90
Гахайн мяхан	6—72	98—00
һүн	2—52	12—18
Үндэгэн мянган монсогорой түлөө	19—90	70—00
Ноһон	106—80	378—67

Тиихэ үедэшье түрүү колхозууд бии байгаа даа. Харин тэдэнэр тон үсөөн байһан юм. Зүгөөр экономическа иимэ эрхэ байдалда ажахыгаа ашаг олзотойгоор эрхилдэг байһан колхозуудай түрүүлэгшэнэр, мэргэжэлтэд, колхозникууд—ёһотойл баатарнууд болоно гээшэ. Мүнөө тад ондоо, жэшээлэшэгүй эрхэ байдал бии болоо. Худалдан абалгын мүнөөнэй сэнгүүдэй тогтоогдоод байхада, хэдэн мянган колхоз, совхозууд ажахыгаа олзотойгоор эрхилнэ, гол капиталаа арьбадхана, хүдөө ажахын продуктнуудые бүри элбэгээр абана. Хэрбээ мүнөө хэн нэгэн ажахые гарзатайгаар эрхилдэг байгаа һаань, сэнгүүд бэшэ, харин үйлэдбэриин түлөө, хүнүүдые шэлэн олохын, тэдэниие һургахын, шухала болохо механизмуудые оложо абахын, үйлэдбэриин технологиие зохёохын түлөө харюусалгатай эмхидхэгшэд өөһэдөө зэмэтэй гээшэ.

Түрүүндэ урмашуулхаһаа бэшэ, хэниие урмашуулалтай гээшэб.

Тэгшэлэлгын гуримда эсэргүүсэн, хэһэнэй зэргээр ажалай түлөөһэ үгэхэ гол ёһо сахихын түлөө тэмсэхэ шухала. Тэгшэлэлгэ гээшэ хэзээдэшье хоротой муу хэрэг байһан юм. Зүгөөр ажалай бүтээсые бүри шэнэ дээдэ шатада бидэнэй гаргаха ёһотой болоод байһан, жэшээтэ һайн худэлмэриин түлөө материальна талаар урмашуулгын тусгаар удха шанартай болоод байһан мүнөө үедэ тэгшэлэлгэ гээшэ илангаяа хоротой.

Ажалай үндэр бүтээсын түлөө тэмсэхэ гээшэ ямар удхатайб, энэ шухала хэрэгэй талаар колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй үмэнэ ямар зорилгонууд табигданаб? Энэ хадаа ажахые шадамараар эрхилхэ, тэрэнэй экономикые мэдэхэ, колхозникуудые эмхидхэжэ шадаха, хүнүүдые зүбөөр шэлэн олохо, хубаарилан табиха, һургаха, өөрынгөө ажал оньһожоруулгадань тэдэндэ туһалха, түлөөһэнэй, материальна урмашуулгын гурим зүбөөр тогтоохо, ажал хэрэгые шиидхэдэг хүнүүдтэ ороoһо таряа, саахарай свёкло, хлопок, хартаабха, овощ, сай, мяха, һү болон бусад продуктнуудые абадаг хүнүүдтэ тусгаар ажалай түлөөһэ үгэдэг байха гэһэн удхатай.

Энэ хадаа манай эмхидхэлэй худэлмэриин, ажахые үдэр бүри хүтэлбэрилгын тон шухала талань болоно.

Тодорхойгоор худэлмэрилхэ гээшэ ажахые хүтэлбэрилхэ мүн лэ нилээд шухала эрхэ нүхэсэл болоно. Коммунис общество... (b)илахын тулада экономикын ямар удха шанартай байдагые хэнһээшье үлүүгээр ойлгодог В. И. Ленин ажал хэрэг һайнаар мэдэхые, юрэнхы үгүүлэлнүүдһээ, юрын бодомжолгонуудһаа арсахые, бүхы юумые бодото хэрэгүүдээр, туйлагдаһан үрэ дүнгүүдээр сэгнэхые хододоо уряалдаг һэн.

Һүүлшын хоёр жэлэй турша соо парти эмхидхэлэй шухала хэмжээнүүдые бэелүүлээ. Колхоз, совхозуудай үйлэдбэриин управленинүүд байгуулагдаа, партийна организацинууд үйлэдбэриин шэнжэ баримталан шэнэдхэн хубилгагдаа. Энэ ехэ һайн, энэ хадаа манай эмхидхэлэй худэлмэриие шангадхаа, тэрэниие бүри зорилго хүсэнги, пүлөө ехэтэй болгоо. Нүхэдүүд, тиигэбэшье юумые ёһо тэдысэ бэшэ, харин бодотоор сэгнэхэ, хэһэн юумэдээ, хүтэлбэриие шэнэдхэн хубилгаха талаар туйлагдаһан үрэ дүнгүүдтээ бүри нарин шангаар, эрилтэ ехэтэйгээр хандаха ёһотойбди.

Иимэ нарин шангаар хандаха болоо һаа, колхоз, совхозуудые хүтэлбэрилхэ талаар байгуулагдаһан шэнэ органууд олон ушарта үшөөл хуушанайнгаа онол аргаар худэлнэ гэжэ хэлэхээр байна. Эмхи зургаануудай түхэл маягай хубилаашье һаань, харин худэлмэриинь удха заримдаа хуушан хэбээрээ үлэдэг байна. Хүтэлбэри нилээд тодорхой болоо, юуб гэхэдэ эмхи зургаануудай өөһэдынь байгууламжа үйлэдбэриие бүри гүнзэгыгөөр шэнжэлэн мэдэхэ арга олгоно. Жэшээлхэдэ, обкомые абаад үзэбэл, хүдөөгэй обком байбал, хүдөө ажахын үйлэдбэриие партийна талаар хүтэлбэрилгые бэелүүлхэ үүргэтэй, партийна хүтэлбэрилэгшэ колхоз, совхозуудта, партийна организацинуудта хододоо ябажа, ажал хэрэгые эрхим һайнаар мэдэдэг байха ёһотой.

Энэ талаар хүтэлбэри бүри тодорхой болоо гэжэ дабтажа хэлэнэб. Гэбэшье энэмнай мүнөө үшөөл дутамаг. Үйлэдбэри промышленна гү, али хүдөө ажахыншье байгаа һаа, угаа олон янзын, тиин һалбари бүхэн дотор тусхай мэргэжэлдэ һайнаар оролхо эрилтэ табина. Энэ хадаа эрдэм ехэтэй байха, шэнэ юумые мэдэрдэг, үйлэдбэриин аша туһада тааруу юумые хаһа саг соонь дэмжэжэ шададаг байха, ажахыда хохидол ушаруулжа шадахаар юумые уридшалан һэргылдэг байха эрилтэнүүдые хүтэлбэрилэгшэдэй үмэнэ табина. ЦК-гай Февралиин Пленум дээрэ хэлсэгдэһэн жэшээнүүдэй нэгые үшөө дахин дурдахые хүсэнэб.

Үтэгжүүлгэнүүдэй болон агропочвоведениин бүхэсоюзна научно-шэнжэлэлгын институдай директор нүхэр Черемисиновэй Пленум дээрэ үгэ хэлэһыень таанад һанана ёһотойт. Тэрэ үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ асуудалаар академик Т. Д. Лысенкэтэй һанамжануудайнгаа алгасалдадаг байһан тухай үргэлжэлүүлэн хэлэһэн байгаа. Нүхэр Черемисинов болон бусад зарим агрохимигүүдэй минеральна үтэгжүүлгые сэбэрээр хэрэглэхэ гэһэн хараа бодол баримталдаг байхадань, ондоо эрдэмтэд минеральна үтэгжүүлгые органическа үтэгжүүлгэтэй холижо хэрэглэбэл, бүри ехэ ашаг туһатай байха гэжэ тоолодог байна.

Иимэ арсалдаанда ямараар хандажа болохоб? Имагтал жэшээнүүдтэнь түшэглэжэ болохо гү? Зүгөөр арсалдагшадай алиниинье өөһэдынгөө баримталдаг шэглэлээ зүб гэжэ батадхаһан баримтануудые таанадта дурдажа шадаха байхал. Буляалдаанай үедэ иимэ баримтануудай заримда яажа шэлэн олдодог байһыень таанад мэдэнэ ёһотойт. **(Зал соо шэмээтэй болоно).**

Юу хэхэ ёһотойб, научна буляалдаа саашадань үргэлжэлүүлхэ гү? Энэ хадаа туһатай гээшэ даа. Зүгөөр арсалдаанай гарадаг энэ асуудал колхоз, совхозуудта шухала удха шанартай. Хэрбээ зүб шиидхэбэри олонгүйгөөр имагтал заха хизааргүй буляалдаа хэжэ орoo һаа, үйлэдбэридэ горитой хохидол ушаруулжа магад гэжэ мартажа болохогүй. Эрдэмтэдэй буляалдаа хэжэ байхадань колхозуудай түрүүлэгшэнэр болон совхозуудай директорнууд бэрхэтэй байдалда ороно бшуу. Тэдэнэртэ арсалдаа шагнахаһаа гадна, үтэгжүүлгые газартаа тарааха, тиихэдээ эгээн лэ ехэ ашаг үрэ абахаар тарааха хэрэгтэй болоно бшуу.

Органо-минеральна холисые буруушаагшад зарим капиталис оронуудта үтэгжүүлгэ ехэнхидээ сэбэрээр тараагдадаг гэжэ хэлэдэг байха юм. Үнэндөөшье Америкын мэдээжэ фермер Росуэлл Гарст, жэшээнь, наг шэбхэ газартаа гаргажа тараадаггүй юм. Шэбхые бэлэдхэжэ, зөөжэ гаргаха болон тараалгын гаргаша экономическа талаараа харюулагдадаггүй гэжэ тэрэ тоолодог. Энэ хадаа Гарстда зүб зүйтэйшье байжа магад. Тэрэнэй ажахы хара хүрьһэтэй һайн газартай, бороо хура ехээр — мянган миллиметр хүрэтэр—тэндэнь ородог. Гарст имагтал ганцахан ургамалые — кукурузые таридаг. Тэрэнь тусхай түхэл маягтай үндэһэтэй дээрэһээ тэжээл бэедээ татаха аргань онсо өөрэ байдаг.

Зүгөөр энэ хадаа тад ондоо уларилтай, газарай хүрьһэ ондоотой районуудта зүбтэй гээшэ гү? Жэшээлхэдэ, манай хойто талын хүршэнэр скандинавска оронуудай хүдөө ажахын худэлмэрилэгшэд минеральна үтэгжүүлгые наг шэбхэтэй холин тааруулжа хэрэглэхэдэ, эгээн лэ ехэ үрэ үгэдэг гэжэ тоолодог байна.

Германиин Демократическа Республикын олон эрдэмтэд болон практигууд мүн лэ иимэ һанал бодол баримталдаг. «Шванеберг» гэжэ арадай мэдэлэй ажахын директор нүхэр Штруббе һаяхан КПСС-эй ЦК-да бэшэг эльгээгээ. Тусхайлбал, тэрэ иигэжэ бэшэнэ:

«КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй материалнуудые нарииаар шэнжэлэн шудалһан байнаб. Танайда баригдажа байһан химическэ заводууд урдаа табиһан зорилгонуудаа дүүргэхэ хэрэгтэнь хүдөө ажахыда түргэнөөр туһалха.

Минеральна үтэгжүүлгэдэ зарим зэргээр органическа үтэгжүүлгэ нэмэнгүйгөөр хэрэглэхэдэ, газарай хүрьһэндэхи бактеринүүдые хубилгадаг гэжэ би үшөө хэдэн жэлэй урда тээ ажаглаһан байгааб, магад бусадшье хүнүүд ажаглаһан байжа болоо бээз.

Минеральна үтэгжүүлгые органическа бодосуудтай холижо газарай хүрьһэндэ тараахада эгээн лэ һайн ашаг үрэ үгэдэг. Тон багаханшье наг шэбхэ тараагаад байхада газарай хүрьһэн үрэжэлэйнгөө талаар шэбхын тараагдаагүй хүрьһэндэ орходоо тад ондоо байдаг гэжэ бидэнэр хододоо харадаг байнабди».

Нүхэр Штруббе гэгшын һанамжые хэрэгсээнгүй гаража болохогүй байна. Би энэ хүниие мэдэхэб, тэрэнэй һанамжада ехэ хүндэтэйгөөр хандадагби. Тэрэ эрдэм ехэтэй, дүй дүршэлөөр баян. Нүхэр Штруббе гэгшын хүтэлбэрилдэг арадай мэдэлэй энэ ажахы ороoһото таряанай гектар бүриһөө 45 центнер, тэрэ тоодо шэниисын—50 центнер ургаса нёдондо жэлдэ хуряажа абаа. Ажахы гектар бүриһөө 350 центнер саахарай свёкло, 200 центнер хартаабха, гектар бүриһөө силостэ хэрэглэгдэхэ 500 центнер кукурузын энэ набша хоёрдохи ургамал болгон хуряажа абаа. Энэ хадаа хүдөө ажахын талаар тэрэнэй эрдэм мэдэсэ ехэтэй байһыень харуулжа үгэнэ.

Манайда ороoһото ургамалда мүнөө дээрэ үнэндөө минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэгдэнэгүй. Хэрбээ минеральна үтэгжүүлгэ имагтал сэбэрээр хэрэглэхэ гэдэг эрдэмтэдые дэмжээ һаамнай тэрэнһээ юун болохо гээшэб? Маанадай һанаае ерээдүй тээшэ татажа, мүнөө үедэ оронойнгоо хүсэд хүрэхөөр минеральна үтэгжүүлгэтэй болоошьегүй байгаа һаа, наг шэбхээ хэрэглэнгүй хаяхыемнай баадхана. Энэмнай зүб гээшэ аал? Манайда минеральна үтэгжүүлгын хүсэд хүрэхэ хэмжээтэйгээр абтадаг болоодшье байхада, илангаяа хара хүрьһэтэ бэшэ газартай нютагуудай колхоз, совхозууд наг шэбхэ хэрэглэхэһээ арсаха үгы бээз гэжэ намда һанагдаха байна.

Нүхэр Лысенкын хэлэхые би оло дахин шагнааб. Тэрэнэй поли дээгүүр ябажа, үтэгжүүлгэ хэрэглэдэг онол аргынь үрэ ехэтэй байһые харадаг байгааб. «Горки Ленинские» ажахыда гектар бүриһөө 30 центнер шэниисын, 500 центнер саахарай свёклын хуряажа абтадаг байһаниинь Т. Д. Лысенкын теориин эрхим аттестат боложо үгэнэ. Олон ажахынууд тэрэнэй онол аргаар газараа үтэгжүүлдэг, ажал хэрэгээ һайн мэдэжэ энээниие хэрэглэгшэд эрхим һайн үрэ дүн туйладаг байха юм. Харин органо-минеральна холисые хэрэглэһэн аад, һайн үрэ дүн туйлаагүйб гэжэ хэлэдэг хүнүүд бии даа. Энээн тушаа юун гэжэ хэлэжэ болохоб? Иеэшэн хэхэ гээшэ юрын хэрэг шэнги һанагдадаг, теэд заримашуул тэрэниие хэжэ шададаггүй. Органо-минеральна холисын талаар мүн лэ иимэ байдаг гэбэл: тэрэниие бэлэдхэжэ, газараа зүбөөр үтэгжүүлжэ шададаг байха хэрэгтэй.

Органо-минеральна холисо тухай хэлэжэ байгаа хадаа, иимэ жэшээ дурдахые хүсэнэб. Россиин Федерациин хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министр байһан нүхэр Смирнов нэгэтэ намда орoo һэн. Тэрэнэйнгээ урда тээхэнэ Австри ошоод ерэһэн байгаа. Тэндэ хүдөө ажахы дээдэ зэргын хэмжээндэ эрхилэгдэдэг, тиимэһээ олон туһатай юумые хаража болохо байгаа ёһотойл даа. Тэндэһээ ерээд, Австрида органо-минеральна холисо хэрэглэгдэнэ гэжэ ехэ баяртайгаар тэрэ хөөрэдэг байгаа. Энээн тухай ямаршьеб шэнэ, үзэгдөөгүй юумэ шэнгеэр тэрэ хэлэдэг һэн. Тобшоор хэлэхэдэ, юуншье мэдэхэгүй хүниие Европо эльгээһэн байгаабди. **(Зал соо шэмээтэй болоно).**

Нүхэр Смирновой хэлэхые би шагнаад, академик Т. Д. Лысенкын онол арга тухай, тэрэнэй органо-минеральна холисо тухай дуулаа һэн гүт гэжэ тэрээнһээ асууһан байгааб. Тэрэ бодолгото болоһонойнгоо һүүлээр, мэдэхэб гэжэ харюусаа һэн.

Австрийцүүдэй хэжэ байһан юумэнүүдэй болон Т. Д. Лысенкын һанамжалан дурадхадаг юумэнүүдэй хоорондо илгаа бии гү, мүнөө хэлэжэ үгыт?— гээд би тэрээнһээ асуугааб. Дахин бодолгото болоһонойнгоо һүүлээр, илгаагүй гээшэл ха гээд тэрэ хэлээ.

Нүхэр Смирновой үнэн сэхэ хүн байһандань би һэжэглэнэгүйб. Зүгөөр иимэ худэлмэрилэгшэһөө Австри юунэй тулада ошоод ерээбши гэжэ асуунтүй байхаар гээшэ аал? Москва шадар «Горки Ленинскидэ» холисые яажа бүйлүүлхэ, хайшан гэжэ хэрэглэхэ хэрэгтэй байһые бодотоор харуулжа эхилһээр арбан табан жэл болоо ёһотой даа. Тиихэдэ иимэ үтэгжүүлгэ хэрэглээд, эрхим һайн үрэ дүн туйладаг колхоз, совхозууд үсөөн бэшэ бии. Теэд зарим мэргэжэлтэд Венэ ошожо ерээд, хожомынь минеральна үтэгжүүлгые торфтой холихо австрийска онол аргые нэбтэрүүлхэ тухай хэблэлдэ бэшэдэг, магад диссертацишье бэлэдхэдэг байхадаа болоо ёһотой. Үни хада мэдээжэ болоһон, манай совет эрдэмтэдэй туршажа үзэһэн, бодото хэрэг дээрэ батадхагдаһан юумые шэнэ юумэн гэжэ харуулжа, Америкые нээһэнэй хэрэг бии гээшэ аал?

Яаба хэзээшье, өөһэдэймнай, советскэ омогорхол байха ёһотой. Манай эрдэм ухаанай, манай совет ороной анха бии болгожо нэбтэрүүлһэн үйлэдбэриин тиимэ онол аргануудые ондоо орон түрүүн бии болгоо гэжэ юундэ хэлэхэ ёһотойбибди.

Гадаадын оронуудай эрдэм ухаанай болон дүй дүршэлэй туйлалтануудые хэрэгсээхэгүй һанаашалга би гаргана бэшэб. Харин дэлхэйн эрдэм ухаанай олоһон бүхы эрхим юумые манай байгуулалтын аша туһада хэрэглэхые парти уряалдаг байна бшуу. Зүгөөр манай хүнүүдэй хэжэ байдаг юумын удха шанарые доошолуулжа болохогүй. Энэ кваснa патриотизм бэшэ гээшэ. Зүгөөр манай квас эгээн лэ һайн, Америкын «кока-колы» гэжэ ундаанда орходоо уухада һурагтүй аятай гэжэ ажаглалта хэжэ болохоор байна.

Тобшоор хэлэхэдэ, хилын саанахи дүй дүршэлые боломжотойгоор хэрэглэхэ, зүгөөр манай эрдэм ухаанай туйлаһан, колхоз, совхозуудаар шалгагдаһан, хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ һайнаар туһалдаг шэнэ, ашатай юумэнүүдые мартажа болохогүй.

Тодорхойгоор худэлмэрилхэ тухай тоггтоходоо, иимэ баримта тухай хэлэнгүй гаража шадахагүй байнаб. Газарай хүрьһэндэ извёосхо тараахыень колхоз, совхозуудые бидэнэй уряалдаг болоһоор олон жэл үнгэрөө. Энэ зорилго шиидхэхэ талаар хоёр хараа бодол бии болоһхой. Зарим эрдэмтэд извёосхые сэбэр зандань, хэдэ хэдэн тоннoop гектар бүридэ тарааха хэрэгтэй гэжэ баталан хэлэдэг, нүгөөдүүлынь багашаг хэмжээгээйгээр аад, торф болон наг шэбхэтэй холижо газарай хүрьһэндэ тарааха тухай зүбшөөл үгэдэг. Энэ хадаа ганцахан лэ агрономическа ар-

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

Ажахые тодорхойгоор, хэрэгээ һайнаар мэдэжэ хүтэлбэрилхэ

Хүгжэлтэ ехэтэй ажахынуудай хажуугаар үйлэдбэреэ будүүлэг тулюураар, урдань үмсын ажахытай байдагайхидал адли ...ууугаар үйлэдбэреэ эмхидхэдэг колхозуудай бии байһые тэ... ...хын аргагүй.

Мүнөөнэй хүдөө ажахы хадаа томо социалис машинна үйлэдбэри болоно, тиин эмхидхэлгын болон технологиин хэмжээн ...эндэ тааруу байха ёһотой.

Колхозуудые байгуулжа ороһон түрүүшын шатада, бидэндэ механизмуудай үшөө үгы байхада, колхозуудай үйлэдбэриин ...за үмсын ажалтай таряашанай хэрэглэдэг зэр зэмсэгүүд... ...бүридэдэг байгаа. Иимэ зэр зэмсэгынь модон анзаһан байгашье ушар үсөөн бэшэ үзэгдэдэг һэн. Тэрэ үедэ үйлэдбэридэ ...эртэй болохо тоотой хүнүүд бэшэ, харин хүдөө тосхондо һуудаг бүхы хүнүүд худэлмэрилдэг байгаа. Тиимэһээ продукци элбэгээр абаха ямаршье урмашал байгаагүй. Тиихэдэ бултыень ...алда бага зэргээр хабаадуулха, тиигээд колхозой олзоһоо ...рынгоо хубитые абаха арга олгохо гэһэн эгээн лэ юрын зорилго табигдадаг байгаал даа. Продуктнуудшье хэһэн ажалай хэмжээн болон шанараар бэшэ, харин хүнэй тоогоор хубаарилагдадаг байгаа.

Мүнөө үйлэдбэриин эрхэ байдалай тад ондоо болоодшье байхада, энэ хуушанай заншалай манайда мүнөө хүрэтэрөө үзэгдэдэг байһые шаналхаар. Бидэнэр хүсэн түгэс индустри байгуулһан, колхоз, совхозуудта хэдэн миллион тракторнууд болон бусад машинануудые үгэһэн байнабди. Эдэ бүгэдэ ажалай бүтээсые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ арга олгоно.

Мүнөөшье худэлмэриин хүсэн дуталдана гэжэ колхоз, совхозуудай зарим хүтэлбэрилэгшэд гомдодог байха юм. Зүгөөр гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ үзэхэдэ хэрэг ушар тиимэ бэшэ байдаг. Ажалай муугаар эмхидхэгдэдэг, бүтээсынь бага байдаг дээрэһээ олон ушарта хүнүүд дуталдадаг байна. Олон колхозникууд ...рдохи ээлжээнэй хамһабариин худэлмэридэ ябадаг, элдэб захиргаанай тушаалнуудые даадаг байха юм. Тиихэдэ поли... ...уд болон мал ажалай фермэнүүдтэ худэлжэ, продукци абалга сэхэ хабаададаг колхозникуудай болон совхозуудай худэлмэришэдэй бүри бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха эрхэ байдал бии болгогдоогүй байдаг.

Хэрбээ эдэ хүнүүдые һургаад, техникэ үгөөд, ороoһо таряа, саахарай свёкло, хлопок, хартаабха, овощ, мяха, һү, үндэгэ болон бусад продуктнуудые элбэгээр абахын тулада материальна талаар урмашуулаад байгаа һаа, хүдөө ажахын түрүүшүүлэй мүнөө туйлаад байһан үрэ дүнгүүдые богонихон болзор соо туйлажа болохо байна.

Коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури түргэнөөр байгуулхын, үйлэдбэриин болон хубаарилгын коммунис гол ёһондо дамжан орохо эрхэ байдал бии болгохын тулада шэнэ общество байгуулжа байха үедэ һанаа сэдьхэлэй талаар зоригжуулхатай хамта, материальна талаар урмашуулха гээшэ тусгаар удха шанартай. Һанаа сэдьхэлэй талаар зоригжуулгын агуу ехэ хүсэн хадаа марксизм-ленинизмын һургаалай хүсэн, коммунизм байгуулга, хүниие хүнэй мүлжэдэггүй, хүнэй шадаха зэргээрээ ажаллаад, хэрэглэмжынгээ зэргээр абадаг общество байгуулга болоно. Бидэнэр энэ агуу ехэ хүсые хэрэглэхэһээ гадна, материальна талаар урмашуулгые хэрэглэхэ ёһотойбди. Хэн бүтээсэ ехэтэйгээр худэлнэб, хэн хүсэ болон зөөри эгээн багаар гаргашалаад, продуктнуудые ехээр абанаб, шэнэ общество байгуулха хэрэгтэ бүри ехэ туһа нэмэри оруулнаб, тэрээндэ ажалай бүри дээгүүр түлөөһэ үгэдэг байха шухала. Советскэ экономико байгуулха талаар манай асари ехэ худэлмэридэ материальна урмашуулгын гол ёһо үргэнөөр хэрэглэхэ шухала байһан тухай хэлэхэдээ, имагтал иимэ юумэ хэхыемнай В. И. Ленин маанадые уряалдаг байгаа бшуу.

Продукци бүри элбэгээр абаха талаар колхозникууд болон совхозуудай худэлмэришэдэй материальна урмашал дээшэлүүлхэ зорилго бидэнэр яажа шиидхэхэбибди?

Абаһан продукциин хэмжээнэй болон шанарай түлөө материальна талаар урмашуулха замаар зоримгойгоор дабшаха хэрэгтэй. Колхозник гү, али совхозой худэлмэришэн продукци ехээр абаха тумаа ажалайнгаа түлөө бүри ехэ түлөөһэ абадаг байха ёһотой. Материальна баялигые байгуулдаг хүнүүдые хамагай

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭҺЭН ЭЛИДХЭЛ

(Үргэлжэлэл. Эхининь 1-дэхи нюурта)

салдаан бэшэ юм. Избёосхо тараалгын онол аргатай экономико холбоотой юм. Гектар бүхэндэ табан тонно избёосхо оруулха гээшэ нэгэ ондоо хэрэг, харин табан тонно бэшэ, зүгөөр 5—7 центнер избёосхые бусад юумэтэй холижо тарааха гээшэ тад ондоо хэрэг болоно. Избёосхые малтажа абаха, зөөхэ, газартаа тарааха хэрэгтэй байна бшуу. Тиимэһээ избёосхо тарааха экономическа талаараа ашаг бүри ехэтэй онол аргыень дэмжэхэ хэрэгтэй.

Гэхэтэй хамта, мүн бусад арга боломжонуудаашье хэрэглэхэ ёһотой. Республика доторнай сланцын үнэһэнэй үлөөдэһэ ехэ бии гэжэ Эстониин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь И. Г. Кэбин хэлэнэ һэн. Теэд тэрэ үнэһэниинь үйрэшэнхэй байна, тэрэнээ монсогор монсогорнууд болгохо хэрэгтэй гэжэ зарим мэргэжэлтэд батална. Зүгөөр энээнэй туһатай, һайн юм һаань, үнэһэеэ монсогор монсогорнууд болгоод хэрэглэгты.

И. Г. Кэбин. Бидэнэр үйрхэйшэг сланцын үнэһэ хэрэглэхэ арга олонхойбди.

Н. С. Хрущев. Тиигээ һаа, тэрэ үнэһэеэ хэрэглэбэл, бүришье шухала байна. Би танай үйлэдбэрилдэг избёосхын зүйлнүүдые хараагүй хүм, теэд сланцын үнэһые хурьһэндэ сэхэ оруулжа хэрэглэжэ боломоор юм гэжэ намда хүнүүд хэлээ һэн. Эстонидо тиимэ үнэһэн хэдэн миллион тонноор суглуулагданхай, харин зэргэлжэ байһан Ленинградай область, Белорусси болон бусад хэдэ хэдэн республиканууд, избёосхын зүйлнүүдээр дуталдажа байгаад, бодото дээрэ ямаршье түлөөһэгүйгөөр миинтэ абтадаг Эстониин тэрэ үнэһые хэрэглэнэгүй.

Эстони өөрөө сланцынгаа тэрэ үнэһые хэр зэргээр ашагладаг юм ааб, мэдэнэгүйб. Нүхэр Кэбин, энээнээ бусадта һайшаан дурадхаад лэ, харин өөһэдөө сланцын үлөөдэһые избёосходолго хэхын тула хэрэглэнгүй байна бэшэ бэзэт?

И. Г. Кэбин. Республика доторнай миллион тонно сланцын үнэһэн хэрэглэгдэдэг юм.

Н. С. Хрущев. Латышууд энэ зүйлыетнай таанарһаа абажа хэрэглэнэ гү?

И. Г. Кэбин. Мэдэнэгүйб.

Н. С. Хрущев. Нүхэр Пельше, Эстониин сланцын үлөөдэһэнүүдые таанар хэрэглэнэгүй гүт?

А. Я. Пельше. Хэрэглэнэгүй шахуубди даа.

Н. С. Хрущев. Харин теэд избёосхоор дутанабди гэжэ хэлэхэт. Тиигэжэ болохогүй бшуу даа, нүхэдүүд. Эхүүн хурьһэндэ избёосхо хэжэ хэрэглээгүй һаа, минеральна үтэгжүүлгэмнай ямаршье туһа хүргэхэгүй байха. Избёосхын ондоо зүйлнүүдэй үгы газарта карьернүүдые бии болгожо, избёосхые промышленна аргаар абаха хэрэг эмхидхэхэ, тэрэнээ колхозуудта худалдаха ёһотой. Зүгөөр хэрбээ избёосхын бэлэн зүйлэй—сланцын үнэһэнэй, тиихэдэ шалгагдаһан үнэһэнэй бии байгаа һаа, тэрэнээ хэрэглэнгүй байжа яажа болохо гээшэб, тэрэнээ хэрэглээгүй һаа, избёосхо хэрэглэлгын удха шанар тухай зарим хүдэлмэрилэгшэдэймнай хэлэдэг үгэнүүдынь ямар туһатай байха гээшэб?

Эмхидхэлэй тодорхой ажал ябуулхын орондо миил юрын хөөрэлдөө гаргаад, юрын уряалнуудые хэлээд дүүрэдэг хуушанай дутагдал манайда үшөөл үзэгдэһөөр гээшэ ха. Зарим нүхэднэй шиидхэбэринүүдэй хүсые дэндүү ехэдэ тоолоно, союзна тогтоолой баталагдаал һэн хойно, республиканууд тэрэ тогтоол бэелүүлжэ орохо байна гэжэ заримдаа тэдэ бодоно. Мүн республика доторшье баһал иимэшүүгээр бододог: пленум үнгэргэгдэбэ, тогтоол абтаба — областьнуудтамнайшье ажал хэрэг һайнаар ябаха даа гэжэ бододог зарим хүнүүд бии. Партиин обкомшье баһал үйлэдбэриин управлени, партком тухайгаа иигэжэ бодоно, тэдэнь тодорхой һайнаар ажаллажа орохо гэжэ һанана гээшэ ха. Харин тиихэдэнь үйлэдбэриин управлени партком хоёрынь обкомой заабари абаад, өөһэдөө баһал колхоз гү, али совхоз руу телеграмма эльгээдэг, зүблөөнүүдые зарладаг, колхозой хүтэлбэрилэгшэдые «мушхадаг» байна. Парткомой управлениин начальник болон секретаринь үгэ хэлээд лэ, «бидэ эдэнэйнгээ үйлынь үзүүлбэди, «мушхабабди», «одоол хэрэгнай ябаха даа» гээд, һанаа амар һуудаг. «Мушхуулһан» хүнүүдынь баһал өөһэдынгөө мэдэлэй хүнүүдые «мушхадаг». Иигэжэ бэе бэеэ «мушхалсаад» лэ, бодото хэрэгээ һайса эрхилнэгүй.

Харин һүүлэй һүүлдэ ажал хэрэгынь урагшаа ябаагүй, тэргэ моринь тэрэл байрандаа эрьелдэхэ гү, али юрэ миин байха ушарнууд үзэгдэнэ. Тон шухала бодото хэрэгтээ иимээр хандажа болохогүй. ЦК-гай Пленум хүдөө ажахыгаа угаа ашагтай болгохо тухай ехэхэн программа баталан абаба. Тиин энэмнай миил юрэ хэлэгдэһэн үгэнүүд бэшэ юм. Энэ шиидхэбэри гүрэнэймнай материальна арга боломжонуудаар батадхагдана. Парти, правительствамнай долоон жэлэй турша соо хүдөө ажахыда сэхэ хэрэглэгдэхэ химиин промышленностьда 10 гаран миллиард түхэриг мүнгэ һомолхо юм. Ондоогоор хэлэхэдэ, минеральна үтэгжүүлгэ үйлэдбэрилгын заводуудые бодхоохо хэрэгтэ иимэ ехэ мүнгэ зөөри гаргашална, электрификацида, механизацида, уһалууриин түхеэрэлгэ бэлэдхэхэ ба уһалуури хэрэглэхэ ябадалда угаа ехэ мүнгэ зөөри һомолжо байна. Бидэнэр колхозууд болон совхозуудтаа ажал хүдэлмэриинь һайнаар, шадамар бэрхээр, тодорхойгоор эмхидхэхэ ёһотойбди. Тиигээл һаамнай, шухала зэргын аша үрэ гараха байна.

Мүнөө үйлэдбэриин управленинүүд колхоз, совхозуудые бүри тодорхой һайнаар хүтэлбэрилдэг болоо ха юм, яахадаа Хрущевнай иимэ даруугаар хэлэнэ гээшэб гэжэ зарим хүнүүд һанажа болохо.

Үнэхөөрөөшье, нүхэдүүд, партийна болон советскэ зургаанууднай мүнөө ажахыгаа улам тодорхой һайнаар хүтэлбэрилдэг, бүри һайса мэдэдэг болоо. Зүгөөр экономикоёо хэтэрхы тодорхойгоор эрхилдэг болошобобди гээд, гэдэргэ сухария гэжэ хэлэхэ гээшэ үшөөл эртэ байна. Энээн тухай хэлэгдэнэ бэшэ. Би яахадаа дутагдалнууд тухай хэлэнэбиб гэхэдэ, бидэ бүри һайнаар хүдэлмэрилхэ бэлэдхэлтэйбди, улам һайнаар хүтэлбэрилхэ шадабаритайбди, зүгөөр, өөһэдынгөө арга боломжонуудые хүсэд хэрэглэнэгүйбди.

Тодорхой һайнаар хүтэлбэрилхэ хэрэг ямар юумэнһээ шалтагаалха гээшэб? Манай кадрнуудһаа, тэдэнэй эрдэм бэлигһээ, дүй дүршэлһөөл болохо байна. Партимнай үйлэдбэриин колхозно-совхозно управленинүүдые байгуулаа. Энэ хадаа хүтэлбэрилгын эмхидхэлэй һайн арга мүн. Теэд ямар кадрнууд шэлэгдэжэ табигдааб, колхоз болон совхозуудые хүтэлбэрилхэ бодото хүтэлбэри хэндэ найдагдааб гэжэ мэдэнэ ха гүбди. Гэхэтэй хамта, управленинүүд соомнай халаахай улһан хоёрые илгаруулдаггүй хүдэлмэрилэгшэдшье бии юм. Зарим хүнүүд хүдөө ажахын талаар эрдэмгүй, хүдөө ажахын үйлэдбэриие мэдэдэггүй байна. Хэрбээ иимэ хүнүүдые колхозой түрүүлэгшэ болгоод табяа һаа, хахад һара болоод лэ хэрэгынь бурууташаха бэлэй. Харин тиигээд иимэрхүү хүдэлмэрилэгшэд колхоз, совхозые хүтэлбэрилхэ гээшые барагтай гэжэ һанадаг: телеграмма эльгээгээд, телефоноор хонходоод, «һүүлынь мушхаад» байгаал һаа, хэрэгшье зүндөө ябаха гэжэ тоолодог.

Иимэ хүнэй имагтал шухала зэргын эрдэмгүй байһаниинь муу бэшэ. Муу юумэниинь юуб гэхэдэ, тиимэ хүдэлмэрилэгшэ халаахайе улһанһаа илгаруулдаг хүнүүдтэ — колхозуудай түрүүлэгшэнэртэ, совхозуудай директорнуудтэ—заабари үгэнэ ха юм. Харин теэд тэрээнэй урдаһаа зүришэжэ юумэ дуугархын аргагүй: тэрэмнай тушаалаараа ехэ хүн бшуу.

Дээгүүр тушаалтанай хүсые хэтэрхы ехээр сэгнэдэг ушарнуудай үшөөл үзэгдэдэгынь гэмшэлтэй. Нэгэ иимэ һонирхолтой ушар һанаандамни ороно. Сэрэгэй хоёр хүнэй — полковник генерал хоёрой арсалдажа байһые хараһан хүм. Эдэнэр столой хажууда эдеэлжэ һуугаад арсалдаһан юм. Полковнигынь ехэл юумэ ушадаг мэдэдэг хэбэртэй, тиимэһээ энэ арсалдаанай үедэ генералаа булижа оробо даа. Генералынь энэ үгэ буляалдаанда диилдэжэ, яахашье аргагүй болоходоо, столоо шаагаад, иигэжэ хэлэһэн юм: «Нүхэр полковник, юу хээгээ бү мартагтылши!». **(Зал соо хүхюутэй болоно, энезлдэнэ).** Полковнигынь: «Тиимэ, нүхэр генерал, мартахагүйб» гэжэ харюусаад лэ, дуугай болошоһон юм. Нэгэнь полковник, нүгөөдэнь генерал байһан, тиимэһээ полковнигынь генералай урдаһаа юумэ дуугархагүй, харин «тиимэ» гэжэ харюусаад лэ шагнажал һууха ёһотой болоно гэжэ абаһаар элирһэн юм.

Мүн хүдөө ажахын зарим хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдшье өөрынгөө зүбые баһал иигэжэ харуулдагынь гэмшэлтэй. Хэрбээ тиимэ хүтэлбэрилэгшэд эрдэм ухаанай, үйлэдбэриин талаар үндэһэлэн харуулха ямаршье баримтагүй һаа, захиралта, зандаралта хэдэг байна. Колхоз, совхозуудые хүтэлбэрилхэдөө иимэ юумэ ябашье гаргажа болохогүй.

Бүхы юумэн хүнүүдһээ, кадрнуудһаа болодог. Хүдөө ажахын хүтэлбэрилгые шэнэдхэн табиһаар хоёр жэл болобобди. Энэ хугасаа соо ажалаа һайнаар мэдэхэ хүдэлмэрилэгшэдые шэлэжэ олоомоор байгаа, тусгаар эрдэмгүй һаань, хүнүүдээ һургамаар байгаа, курсануудые эмхидхэжэ, эдэ хүнүүдэй мэргэжэлые дээшэлүүлмээр байгаа.

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной мартын 11.

Кадрнуудые шэлэн олохо ба һургаха зорилго шиидхээгүй һаа, хүдөө ажахыгаа хүтэлбэрилгын шэнэ гуримай булюу һайн талыень хүсэд хэрэглэжэ шадахагүй байнабди. Энэ шэнэ гурим хадаа һайншье, ехэ арга боломжотойшье юм, хүдөө ажахын үйлэдбэриие бүри тодорхойгоор хүтэлбэрилхэ, мүнөө сагай эрдэм ухаанай туйлалтын ёһоор хүдөө ажахыгаа эрхилхэ арга олгоношье.

Нэгэ иимэ «нюусые» тайлбарилхамни: хүдөө ажахыгаа хүтэлбэрилхэ хэрэгые ЦК-гай шэнэдхэн табихада, бидэнэр хадаа Америкын Холбоото Штадуудай фермернүүдэй ажахынуудаа хангадаг дүй дүршэлһөө зарим юумыень һажаажа абаһан байнабди. Эндэ би научна ёһоор хангалга, эрдэм наукын туйлалтануудые нэбтэрүүлгэ тухай хэлэнэб. Фермернүүдэй ажахынуудые научна ёһоор хангалга эмхидхэхэ хэрэгтэ америкынхидэй һайн талань гэбэл, тэдэ хэрэг ажалаа бодото тодорхойгоор эрхилдэг байна.

Америкын Холбоото Штадуудай университедүүд болон колледжнүүдэй дэргэдэнь фермернүүдэй ажахынуудта хүдэлмэрилхэ таһагууд байдаг. Би США-гаар ябахадаа, институдуудайнь хүдэлмэритэй, илангаяа фермернүүдээ хангалгые эмхидхэхэ ябадалтайнь танилсаа һэм. Энэ ажалынь ямараар ябуулагданаб? Тэндэнь хэдэн инспекторнүүд бии юм, тэдэнээ америкынхид агентнүүд гэжэ нэрлэдэг. Агентнүүдынь фермернүүдтэй уулзажа байдаг, али нэгэн арга метод хэрэглэхыень ойлгуулан дурадхадаг, үйлэдбэреэ эмхидхэхэдэнь туһалдаг, түсэблэлгэ, һайшаалнуудаар хангадаг байна. Жэшээнь, али нэгэн фермер бройлерно аргаар тахяа үдхэхэ гэжэ һанаа һаа, институдта хандадаг. Тиихэдэнь тэрэ фермертэ зураг, документнүүдые, зүбшэл заабаринуудые үгэдэг, мэргэжэлтые эльгээдэг байна. Тэрэ мэргэжэлтэнь бройлернуудые үйлэдбэрилхэдэнь фермертэ туһалдаг байха юм.

Научна талаар туһаламжа абаһайнгаа түлөө фермер мүнгэ түлэдэг. Тэрэ түлбэринь алба налог мэтээр штадай бюджедтэ оруулагдадаг. Фермерэй түлэһэн мүнгэниинь фермернүүдэй үйлэдбэри хангагша мэргэжэлтэдэй ажалай түлөөһые үгэхэдэ хэрэглэгдэнэ.

Инспектор (агент) хадаа салин хүлһэнэйнгөө зарим хубиие федеральна бюджедһээ, заримыень нютагай бюджедһээ, ондоогоор хэлэхэдэ, фермерэй түлэһэн мүнгэнһөө абадаг юм гэжэ намда хөөрөө һэн. Тиихэлээрээ инспектор (агент) болбол фермерэй шэнэ юумэ хэрэглэхэдэнь бүри ехэ ашаг олзо абахадань дуратай байха, научна талаар хангалгада, ондоогоор хэлэбэл, инспекторнүүдтэ, бусад мэргэжэлтэдтэ түлэхэ мүнгэ бүри ехээр гаргашалхада дуратай байха болоно. Хэрбээ фермер агентһээ тодорхой һайн туһаламжа абаагүй һаа, тэрээндэ бэшэ ондоо хандахагүй, тиимэ агент ажалаа хаяха болоно бшуу.

Тодорхой һайнаар колхоз, совхозуудта туһалдаг, һайшаал, зүбшэлнүүдые үгэдэг институдууд манайда баһал бии гээшэ.

Хара хүрьһэгүй зоны хүдөө ажахые оньһожоруулха ба электричествээр хангаха Центральна научно-шэнжэлэлгын институдай директор нүхэр М. Е. Маценуро гэгшын хэлэһэн үгэ ЦК-гай Пленум дээрэ шагнаһан байхат. Энэ хадаа ёһотойл манай, совет эрдэмтэ, академик, инженер хүн, үйлэдбэриин эрилтые мэдэдэг, һайн эмхидхэлшэ юм. Хэрбээ ажал оньһожоруулха талаар эгээн бэрхэшээлтэй зорилгонуудай гараа һаа, нүхэр Маценуро дары бии болоод лэ, тэрэ зорилгые эрид зоригтойгоор шиидхэлсэжэ ородог, амжалта туйладаг байха.

Тиин нүхэр Маценуро гансаараа бэшэ юм. Энээндэл адли хүнүүд — инженернүүд, селекционернүүд, агрономууд, зоотехнигүүд олон байха.

Зүгөөр манай зарим институдуудай хүдэлмэрилэгшэд зүйтэй зүбшэл заабари үгэжэ шадахаар бэшэ юм. Хэдэн жэлэй саада тээ Саратов ерээд байхадаа, Тэжээлэй институдтай танилсаһанаа һананаб. Саратовай газар дайдань турлаагтал хара хүрьһөөр баян юм. Институдай хүдэлмэрилэгшэд (тэдэнэй гадаада талынь абажа хэлэнэб) выставкэдэ эльгээмээр, хүн бүхэндэнь таба табан басагадыеншье хадамлуулмаар гоё һайхан хүнүүд байба. **(Зал соо хүхюутэй болоно, энезлдэнэ).** Зай, ажахыгаа таанар ямараар эрхилжэ байнабта, хөөрэгтылши гэбэб. Энээн тухайгаа хөөрэжэ эхилхэдэнь, шагнажа һуухада ехэл аягүй байгаа даа. Институт өөрынгөөшье мал эдеэлүүлхэ тэжээлгүй байшоо. Үбһэ тэжээл гүрэнһөө абадаг байба. Харин тиигээд үшөө Тэжээлэй институт гэжэ нэрэтэй байха! Иимэ институдай хүдэлмэрилэгшэд хадаа магазинһаа хилээмэ худалдажа абаад, өөрынгөө мал тэжээдэг хонжоо наймаашадтал адлирхуу болоно. Институдай хүтэлбэрилэгшэд тэдэнһээ юугээрээ илгаатай байгаа хаб? Эдэнэр бариһан талха малдаа зөөжэ абаашадаггүй, харин ороо һоорынь асардаг, тиин мэшээгээр зөөдэггүй, харин вагон вагоноор зөөдэг байһаа раал илгаатай аалам. Кандидатска диссертацинуудые, магад докторскошье диссертацинуудые хамгаалһан хүнүүд энэ институдта бии байгаа ёһотой.

Хүтэлбэрилгэдэ тодорхой бэшээр хандадаг, манай кадрнуудта партийна организацинуудай ехэ эрилтэгүйгөөр хандадаг ушар иимэ ябадалда хүргэнэ бшуу.

Үйлэдбэриин управленинүүдэймнай мэргэжэлтэдэй, научна хүдэлмэрилэгшэдэймнай ажалай түлөөһэнь үйлэдбэриин эгээн һүүлэй үрэ дүнтэй холбоотойгоор түлэгдэнэгүй. Энэнь мүн лэ муу нүлөө үзүүлнэ. Управленинүүдые байгуулхадаа, түрүүшын үедэ тэдэ управленинүүдээ бюджедэй тэдхэмжэдэ абаха, харин хожомынь эдэнэй хүдэлмэрилэгшэдэй салингые колхозууд болон совхозуудай үйлэдбэриин аша үрэтэй холбоотойгоор түлэхэ гэжэ хараалагдаһан байгаа. Зүгөөр бидэ мүнөөшье болотор түлбэриин зохихо гурим бии болгожо шадаагүй байнабди. Мүнөө эдэ хүдэлмэрилэгшэд үйлэдбэриингөө болоод научна хүдэлмэриингөө үрэ дүнгүүдһээ дулдыдангүйгөөр нэгэл адли хэмжээнэй салин абажа байдаг. Энэ буруу бшуу даа. Энэ хадаа ажахыгаа эрхим һайнаар эрхилхэ гэжэ хүдэлмэрилэгшын оролдохо урма хэшээлые бадаруулнагүй.

Үйлэдбэриин управленинүүдэй, научно-шэнжэлэлгын институдуудай, туршалгын станцинуудай ажалай түлөөһые эмхидхэхэдээ, энэ түлөөһыень туһаламжа абагша колхозууд болон совхозуудай үйлэдбэриин аша үрэтэй холбоотой байхаар, тэрэшэлэн бодото байдалда эрдэмэй туйлалтануудай нэбтэрүүлгын хэмжээнтэй холбоотой байхаар эмхидхэхэ ёһотой.

Иимэ хэмжээн ехэл таарамжатай зүб байха. Хэрбээ иимэ хэмжээ хэрэглэхэдэнь, капиталис ажахыда ашагтай байдаг болоһон хойноо, манай социалис хүдөө ажахын эрхэ байдалда үйлэдбэриин управленинүүдэй, зональна научно-шэнжэлэлгын институдуудай, мүн туршалгын станцинуудай хүдэлмэрилэгшэдые материальна талаарнь урмашуулаа һаа, бүришье ехэ аша үрэ үгэхэ байнал. Яахадааб гэхэдэ, эрдэм наукын туйлалтануудые үргэнөөр нэбтэрүүлхэ тон ехэ арга боломжо манайда биил — томо томо ажахынууд манайда биил. Шэнэ шэнэ арга методүүдые хэрэглэхэдэ, нилээд ехэ аша туһатай байһаниинь эли бшуу.

Тиимын тула иимэ юумэ хээбди: научна хүдэлмэрилэгшэд, үйлэдбэриин управлениин мэргэжэлтэд ажахы эрхилэлгын, научно-шэнжэлэлгын хэмжээнэй, туһаламжа абагша колхоз, совхозуудайнгаа үйлэдбэриин хэмжээнэй түлөө моральна харюусалгатай байхаһаа гадна, мүн энээнһээ дулдыдан түлөөһэ абадаг байха ёһотой.

Хүнүүдээ бидэ үйлэдбэри мэдэдэг байхаар, ажаллажа шададаг байхаар хүмүүжүүлхэ ёһотойбди. Тэдэнээ һурахыень, улам мэргэжэхыень, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхыень баадхажа байха шухала. Кадрнуудые хүмүүжүүлхэ талаар хүдэлмэри хэхэдээ, бидэнэр мүнөө дээрээ имагтал һэшхэл бодолой баримтада найданабди, хүнүүдээ бидэ имагтал идхажа хүмүүжүүлнэбди. Энэмнай баһал зүйтэй юм ааб даа. Теэд энээнтээ хамта материальна талаар нүлөөлхэ хэмжээ олохо, ажалай түлөөһые үйлэдбэриин үрэ дүнтэй нягтаар холбохо хэрэгтэй.

Энэ болбол гансал управленинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтэ хабаатай бэшэ юм. Совхозуудай директорнүүдтэншье бүри ехэ эрилтэ табигдаха ёһотой. Гарзатайгаар ажалладаг, гарзагүйгөөр ажалладаг совхозууд бии. Мүнөөнэймнай эрхэ байдалда «гарзагүйгөөр», «гарзатайгаар» ажалладаг совхоз гэһэн ойлгомжоншье байха ёһогүй. Яахадааб гэхэдэ, ажахы бүхэнэй ашаг олзо ехэтэйгээр хүдэлмэрилхэ али бүхы арга боломжо мүнөө бии ха юм.

Хуушанай Россиин ямар байһые багаһаа хойшо мартадаггүй хүм. Моригүйл хүн үгытэй гэжэ тоологдодог һэн. Морин үнеэн хоёртой болохо гээшэ тариашанай һанахал юумэниинь байгаа. Харин мүнөө колхозууд, совхозууднай трактор, комбайн, автомобильнууд гэхэ мэтын иимэ түгэлдэр хүсэтэй олон миллион моритой болошоод байнал. Ажахынуудтамнай урьһаламжа үгтэжэ байдаг. Зарим нэгэн бюрократ хойрогууд энэ урьһаламжада өөрынгөө мүнгэ зөөри шэнгеэр хандадаг болошоо гэжэ хэлэхэ ёһотой. Тиимэ хүнүүд иигэжэ һанадаг: урьһаар мүнгэ абахаб, табан жэл үнгэрхэ, түлөөгүй һаамни, тэрэ үриемни болюулжашье магад гэжэ найдадаг. Иигэжэ гүрэндэ найдаад лэ һуудаг хүнүүд бии болодог. Юундэ тиигэнэ гээшэб? Баһал шадабаригүйгөөр хүтэлбэрилһэнэй, кадрнуудаа муугаар шэлэжэ табиһанай уршаг шалтагаанаар иимэ юумэн гарана ха юм.

Манайда парткомуудшье бии, үйлэдбэриин управленинүүдшье бии. Заримдаа нэгэ колхоздо парткомой болон үйлэдбэриин управлениин хэдэ хэдэн хүтэлбэрилхы тушаалтан хүртэдэг. Эдэ хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй дунда олохон мэргэжэлтэд, юумэ мэдэдэг хүнүүд, муу бэшэ эмхидхэлшэд бии юм. Тиихэтээ хамта колхоз гү, али совхоздо ажаллаха хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ дэбжүүлэгдэмээр, шадамар бэрхэ хүнүүдые олохон ушарта оложо шададаггүй байна.

Эгээн шадамар бэрхэ хүдэлмэрилэгшэеэ тон түрүүн хайшань эльгээхэ ёһотойб? — гэжэ асуугдаха байна. Колхоз гү, али совхоздол, материальна үнэтэ зүйлнүүдэй байгуулагдадаг газартал эльгээхэ ёһотой ааб даа. Иигэжэ хэлэхэдээ, үйлэдбэриин управлениин үүргые бага болгохоёо һанана бэшэб. Зүгөөр колхоз, совхоздо шадамар бэрхэ хүтэлбэрилэгшэгүй байгаа һаа, ямаршье управлени туһалжа шадахагүй гэжэ мэдэхэ ёһотой.

Нүхэдүүд! Бидэнэр хүтэлбэрилхы тушаалтаниие — ЦК-гай болон обкомуудай секретарьнарые, хүдөө ажахын мүн үйлэдбэриин болон бэлэдхэлэй министрнүүдые, «Сельхозтехникын», тэрэшэлэн түсэблэлгын зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдые эндэ суглуулбабди. Ямар юумэн тухай хэлэгдэжэ байһые таанар ойлгонот гэжэ һананаб. Бидэнэр тэрэ хүн тиимэ юумэ шиидхэхэ ёһотой гэжэ уряалха бэшэ, харин ажал хэрэгые бодото дээрэнь эмхидхэхэ зэргэтэйбди. Үйлэдбэриие хайшан гэжэ эрхилхэеэ мэдэдэг мэргэжэлтэй хүнүүдые колхоз, совхозуудаа хүтэлбрилхынь тула бидэ оложо ядаха аалди? Манайда кадрнууд бии гэжэ таанаршье бодоно ёһотойт. Зүгөөр ажал унагаагаад, хаюулһан хүдэлмэрилэгшэдые нэгэ тээһээнь нүгөө һуурида абаашадаг бүтэхэгүй ябадалаа болихо ёһотой байна. Таанарай заримантнай гэртээ ерээд, иигэжэ бодохогүй аабза гэжэ һананаб: Иван Иванович хүтэлбэрилхы ажалда 20 жэл соо ябаа. Энэмнай хорин колхозые унагаагаал юм бэзэ, теэд хорин нэгэдэхи колхоздо тэрээниие эльгээгээд туршаялши, магад нэгэ һайн юумэ хэжэшье болохо аалам. **(Зал соо шэмээтэй болоно).**

Иимэ юумэ гаргажа болохогүй. Залуу хүдэлмэрилэгшэдые дэбжүүлхэ шэглэл баримталагты. Винницкэ областиин КПСС-эй XXII съездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ В. М. Кавунине таанар бүгэдэ мэдэнэ ёһотойт. Энэ агроном 35 наһатайшье һаа, аяар 10 жэл соо ажахые хүтэлбэрилжэ ябана. Теэд Кавунтай адли хүнүүд манда хэды олон гээшэб? Хэдэн мянгаад, хэдэн арбан мянгаад бии бшуу. Зүгөөр бидэнэр залуушуулые дэбжүүлхэһээ айнабди, эдэнэр шалгагдаагүй гэнэбди. Теэд хэрбээ таанарай залуу хүдэлмэрилэгшэдые бэлдээгүй хада, ажал хэрэг дээрэнь шалгаагүй хада, дээшэнь дэбжүүлээгүй хада, эдэнэр хайшан гээд дүршэлтэй хүтэлбэрилэгшэд боложо ургаха гээшэб. Залуу хүтэлбэрилэгшэдтэ найдажа ябагты; эдэниие дэмжэжэ байгты, тиигээл һаа, тэдэнэр урагшаа ябаха, ажахыемнай найдамтайгаар хүтэлбэрилхэ байна.

Совет засагай мүндэлһэн түрүүшын жэлнүүдые һанаад үзөө һаа, энэ засагые хэн түшэглэн абажа, бодото зорилгонуудые хэн бэелүүлэн шиидхэжэ ябаа юм? Совет засагнай гансал үтэлһэн хүдэлмэришэдтэ түшэглэжэ байгаа бэшэ, мүн һахалгүй залуушуулда түшэглэн, өөрыгөө хамгаалжа шадаа бшуу. Залуушуулнай һайнаар дайлалдажа, эрхимээр ажаллажа ябаһан юм. «Ленфильм» студиин гаргаһан «Мандат» гэжэ кинокартина харааб. Совет засагай бии болоһые тэндэ зүбөөр зураглан харуулна. Путиловска залуу хүдэлмэришэдые харанабди, тэдэнэй зариманиинь винтовкоёо арайхан лэ гэжэ даагаад ябабашье, урагшаал дабшадаг, дайлалдадаг байгаа, хилээмэнэй түлөө тэмсэжэ, пюдарган баяшуулай һомондо үбсүүгээ табяадшье үгэдэг байгаа, тиин хатуу зоригтойгоор тэмсэжэ, илалта туйлаһан байха юм. Иимэ юумэ хэзээ болоо һэм? Үни болоһон байна. Тэрэ үеын, мүнөөнэй үеын хоорондо ямаршье илгаа үгы гэхээ һананагүйб. Тэрэ үедэ манай кадрнуудта ямаршье эрдэм гэжэ байгаагүй. Харин мүнөө үедэ хайшан гэжэ бүри һайнаар ажаллахаяа бидэ ойлгожо мэдэжэ байнабди, мүнөө бидэ бүри ехэ дүй дүршэлтэй болонхойбди. Тиихэ үедэ ямар дүй дүршэлтэй байгаабибди? «Буржуйнарые хяа сохи!» — гэһэн уряа лозунгтойгоор Совет засагай түлөө тэмсэгдэдэг байгаа. Тиимэ үе, баатарлиг үе байһан юумэл даа, нүхэдүүд, тэрэ үе сагаа бидэнэр омогорхолтойгоор дурдан ябадагбди.

Харин мүнөө олон мянган мэргэжэлтэдтэй болонхойбди, наука, техникые шудалһан, ажабайдалай ехэхэн һургуули дабажа гараһан хүнүүдтэй болонхойбди. Хүдөө ажахын үмэнэ табигдаһан шэнэ шэнэ зорилгонуудые шиидхэжэ бидэ шадахабди.

Ажал хэрэгээ тодорхой һайнаар мэдэжэ эрхилээ һаа, үсөөхэн хүдэлмэрилэгшэдые һэлгэхэ байхабди гэжэ найданаб. Манай партиин эдэбхитэдэй, мэргэжэлтэдэй, хүдөөгэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй үнэн сэхэ байһанда бидэ этигэнэбди. Эдэнэр манай коммунис ёһо гуримда, манай коммунис үзэл бодолдо үнэн сэхэ байдаг, тиин арад зонойнгоо түлөө, партиингаа түлөө бүхы хүсөөрөө оролдохоор бэлэн байдаг. Зүгөөр заримдаа хэды оролдоошье һаа, шададаггүй хүн байдаг бшуу.

Колхозууд болон совхозуудай зарим кадрнууд, үйлэдбэриин управленинүүдэй зарим хүдэлмэрилэгшэд колхозой болон совхозой тодорхой экономикые хүсэд һайнаар мэдэнэгүй.

Тиимэһээ тон түрүүн колхозууд, совхозуудтаа һайн һайн түрүүлэгшэдые, агрономуудые зоотехнигүүдые эльгээжэ туһалха хэрэгтэй гэжэ дабтан хэлэнэб. Теэд энээнтэй нэгэн хамта илангаяа экономическа талаараа һула колхозуудые механигүүдаар, трактористнууд, комбайнернуудаар хангаха, тэдэндэ һайн түлөөһэ үгэхэ, продукци бүри ехээр үйлэдбэрилхэдэнь материальна урмашуулгын гурим зохёохо ёһотой.

Хүнүүдээ тус колхозой таридаг ургамалнуудые ургуулжа һургаха шухала. Мүнөө колхозуудта машинануудай сүм үгтөөд байхадань, хүдэлмэриин шанарай түлөө, ургасын түлөө трактористнуудай харюусалгань нилээд дээшэлээ гээшэ. Мүнөө нэгэл хүн тракторна бригадын бригадиршье, тарян ажалай бригадиршье болоод байдаг. Тиимэһээ механизатор хадаа өөрынгөө ажалладаг машинануудые мэдэхэһээ гадна, мүн тусгаар ургамалай агротехникые баһал мэдэхэ, шухала зэргын агрономическа эрдэмтэй байха ёһотой.

Түрүү технологиие нэбтэрүүлхэ гээшэ продукциин бүри ехээр үйлэдбэрилэгдэхэ, ажалай бүтээсын улам дээшэлхэ тон шухала арга мүн

Шэнэ юумэ үүсхэгшэдэй дүй дүршэлые хүдөө ажахын продуктнуудай үйлэдбэриин түрүү технологиие үйлэдбэридэ эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхэ хэрэг хадаа эмхидхэлэй бүхы хүдэлмэриин гол анхаралда байха зэргэтэй.

Энэмнай хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохын түлөө, ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ тоншье шухала байна. Хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудтамнай орон доторoo элбэг ехэ продукт абахаар үйлэдбэриин тиимэ хэмжээ туйлаһан хүнүүд бии гээшэ. Бүхы ургамалнуудай ургасые богонихон болзор соо эрид дээшэлүүлхын тула, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулхын тула манай орон ямар ехэ арга боломжотой гээшэб гэжэ тэдэ түрүү хүнүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэл дээрэһээ харуулха хүсэлтэйб.

Кубаниин мэдээжэ механизатор В. А. Светличный тухайда оло дахин хэлээ һэм. Энэ хүн болбол саахарай свёклын үйлэдбэриин технологи бар хүсэ хэрэглэхэгүйгөөр зохёожо, тэрэ технологиие колхозууд болон совхозуудта бодото дээрэнь хэрэглэхэ арга боломжо бии гээд харуулаа юм. Нүхэр Светличныин звенодо зургаан хүн ажаллана. Эдэнэр 170 гектарта гү, али хүн бүхэниинь 28 гектарта саахарай свёкло элдүүрилнэ. Энэмнай свёкло элдүүрилнэ бшуу! Харин Мария Демченко хэды шэнээн газарта свёкло элдүүрилдэг һэм?

Һуурнһаа хэлэнэ. 40 соото газарта.

Н. С. Хрущев. Харин мүнөө нэгэ хүндэ 28 гектарта саахарай свёкло хүртэнэ, тэрэ үедэ 40 соото хүртэдэг байгаа бшуу.

Нүхэр Светличныин звено 1963 ондо ямараар хүдэлөөд, ямар үрэ дүн туйлааб?

Тарилгын талмай (гектараар)	170
Гектарһаа абтаһан ургаса (центнерээр)	267
Нэгэ хүн дээрэ бодоходо, продукци гаргагдаһаниинь (центнерээр)	7. 565
Нэгэ центнер дээрэ бодоходо, сагай ошоһониинь (минутаар)	9,2
Центнер, свёклын өөрынь үнэ сэн (мүнгөөр)	48
тэрэ тоодо:	
механизаторнуудай түлөөһэн (мүнгөөр)	11
үйлэдбэриин гаргашанууд (үрэһэнэй, минеральна үтэгжүүлгын, ядохимикадай, горючи гэхэ мэтын үнэ сэн (мүнгөөр)	15
амортизациин гаргашанууд (мүнгөөр)	
ажахын юрэнхы гаргашанууд (мүнгөөр)	
Центнер свёкло худалдан абалгын сэн (түхэригөөр)	

Үнгэрэгшэ жэлдэ энэ звено урдынхиһаа багашаг ург... һан байгаа. Гектар бүхэнһөө 350 центнер, мүн энэ... дээшэ ургаса тус звено хододоо абадаг бэлэй. Теэд г... 267 центнер ургаса абахадаашье, энэ звено экономиче... лаараа ехэхэн амжалта туйлаа гээшэ. Иимэ баримтану... харалдаа абагты даа: 1 центнер продукци абалгада ... 9,2 минута саг ошоһон, центнер свёклын өөрынь үнэ ... гэтэ болоһон, харин тиихэдэнь худалдан абалгын сэн 2... 70 мүнгэтэ болоһон байна гэжэ таанар мэдэнэт.

Свёкло таридаг бүхы колхоз, совхозууднай ажалай ... бүтээсэ туйлаа һаа, оронмнай хэды шэнээн ехэ нэмэлтэ ... ци абаха гээшэб гэжэ мэдэхэнь бэрхэтэй бэшэ юм. Угаа ... га боломжонууднай эгээл эндэ байнал даа!

Эдэ арга боломжонуудаа ашаглахын тула хүнүүдые ... олохо, һургаха, материальна талаарнь урмашуулха ёһ... жэ би дээрэ хэлээ һэм.

Бүри тодорхойгоор хэлэхэ болоо һаа, Иванов, Петре... сильев (эдэ фамилинуудые миил абажа дурданаб) гэх... шэлэжэ олоод, һургаха, тэдэ хүнүүдтэ машина үгэ... гээд тэндэ иимэ эрилтэ табигдана: нүхэр Светличныи... дол адляар тиимэ хэмжээнэй саахарай свёкло ургуул... ажалайнгаа түлөө тэды шэнээниие абахат гэжэ хэл... тэй. Тиигээд түрүүшээр тоолжо үзэхэ ёһотой ааб даа... энэнь мүнөөнэй түлөөһэнһөө 2,5 гү, али 3-най шэнээ... но гү, али зүгөөр тиимэ ехэ аша үрэ хүнэй туйлаал ... тэрээндэ һайн түлөөһэ үгэхэ хэрэгтэй.

Коммунис ёһо гурим гээшэ угаа ехэ удха шанартай ... мунизм байгуулагдажа, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй ... ехэ хэмжээндэ хүрэхэ саг, гүрэнэй үгы болохо, мүнгэн... болохо саг ерэхэ, бүхы юумэнэй коммунис ёһоной ухаа... рэлдэ үндэһэлхэ саг ерэхэ байна. Эгээл энэ үдэрые ... гохын тула бидэ мүнөөдэр материальна урмашуулга ... бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаһанайнь түлөө хүнүүдые ур... ха тухай оролдохо зэргэтэйбди.

Совхозуудай хүдэлмэришэд болон колхознигууд хада... мунизм эдэбхитэйгээр байгуулжа байна, эдэнэр өөһ... ажалаар материальна үнэтэ зүйлнүүдые байгуулна, бүх... зондоо продукт үйлэдбэрилжэ үгэнэ. Иимэ продукт ... ехээр үгэдэг хүн һайн түлөөһэ абаха ёһотой. Коммун... экономическа үндэһэ һуури байгуулхын түлөө тэмсэхэд... териальна талые буруушаажа болохогүй бшуу. Хүнүүдэй... тые харалдаа абангүйгөөр ажабайдалһаа холодошоһон ... листнуудай, хооһон бодолтоной маягтай болохогүйбди.

Республика, хизаар, область бүхэндэ хүдөө ажахын ... бэриин элдэб һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдые матер... талаарнь урмашуулха тухай һайса бодожо үзэхэ, ехэ ... абахын түлөө, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулхын ... ажалай түлөөһые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүдые тодорхойл... хала. Үйлэдбэриин үндэр бүтээсэ туйлаһан хүнүүдые ... лэлэй самбарта бэшэхэһээ гадна, мүн материальна талаар... болохоор урмашуулха ёһотой.

Ажалай ехэ бүтээсэ хадаа ажахыдашье, продукци ... жа абадаг хүнүүдтэшье угаа ашагтай юм.

Гектар газарта тоолжо үзэбэл, нүхэр Светличныи... 720 түхэриг 90 мүнгэнэй саахарай свекло абаһан ... Хэрбээ үйлэдбэриин бүхы гаргашануудые—128 түхэр... мүнгэ—гаргажа хаяа һаа, саахарай свёклын ... бүхэниинь совхоздо 592 түхэриг 74 мүнгэнэй олзо ... оруулһан байха юм. Тиихэлээрээ нүхэр Светличныи ... мүнгэ гээщые гүрэндөө урадхуулжа байһандал жэш... болоно хаям. Иимэ һайнаар ажаллаһанай түлөө хүн... материальна талаарнь урмашуулангүй яаха гээшэб! ... звеногой гү, али бригадын ямаршье хүдэлмэришэдтэ а... тэды шэнээн бүтээсэ туйлаа һаа, тэды зэргын гү, али ... дахин ехэ түлөөһэ абахат гээ һаа, хүнүүд һайнаар ажал... зориһондоо хүрэхэ гэжэ һананаб. Тиигээ һаа салин ... ехэ, продукциин өөрынь үнэ бага байха һэн. Колхознигууд... совхозуудай хүдэлмэришэдшье хүсэлөө ханаха, ажахышье ... һал ашаг олзотой байха гээшэ.

Гектар дээрэ бодожо үзэбэл, нүхэр Светличныин звено ... үйлэдбэриин бүхы гаргашануудые хаһажа гаргахада, 592 ... хэриг 74 мүнгэнэй продукци үйлэдбэрилэн абаа гэжэ ... хэлэгдээ һэн.

Хэрбээ нүхэр Светличныин звеногой гэшүүдтэ үйлэдб... иимэ хэмжээ туйлаһанайнь түлөө түлөөһыень, жэшээл... хоёр-гурба дахин ехэ болгоо һаа, ажахы гектар бүриин ... шэнээн олзо доход абаха байнаб?

	Түхэриг	Совхозой бүриһөө олзонь түхэриг
Звеногой гэшүүдтэ мүнөө түлэгдэжэ байһаниинь	37	592
Түлөөһыень хоёр дахин дээшэлүүлхэдэ	74 хүрэтэр	55[illegible]
Түлөөһыень гурба дахин дээшэлүүлхэдэ	111 хүрэтэр	51[illegible]

Механизаторнуудые материальна талаар урмашуулхын ... свёкло ехээр абадаг болохын тула колхоз, совхозууд ямар ... арга боломжотой байһыень харана бэзэт.

Эгээл иимэ дээрэһээ саахарай свёкло болон бусад үнэтэй ... тэй ургамалнуудые ургуулжа, нүхэр Светличный болон тэр... нүхэд шэнги тиимэ ехэ ажалай бүтээсэ туйлдаг хүн... центнер продукциин түлөө ажалай түлөөһые нэмэжэ бол... шье, мүн тиихэ хэрэгтэйшье байна. Харин тиихэдэ саах... свёклые хуушанайгаа арга дүрөөр ургуулдаг хүнүүдэй аж... бүтээсэ хэдэн дахин бага, тиимэһээ ажалай түлөөһэншье ... гуур байна. Мүн тэдэнэр продукци багаар абадаг юм... шэлхэдэ, саахарай свёклые гектарай 100—120 центнер ... луулна, тиихэдэнь энэ свёклонь колхоздошье, гүрэндэшье ... тэй болоно. Арад зоной дунда хэлэсдэгэй ёһоор, «үнэгүй ... һан аад, муу шүлэтэй ха юм». **(Зал соо шэмээтэй болоно).**

Тиимэ хүнүүдые свёкло ургуулдаг түрүү хүнүүдэй ажал... дэлмэриин арга дүрэдэ һургаха, тэдэндэ техникэ үгэхэ, ... хэмжээнэй туһаламжа хүргэхэ хэрэгтэй. Тиигээ һаа, колх... гү, али совхозой хүдэлмэришэн ехэ ургаса ургуулжа шад... ехэ продукци абажа шадаха байна бшуу. Энээнэй үндэһэ һ... дээрэ колхозой, совхозой олзо доход ехэ болохо, үнэн сэ... ажаллажа, ехэ продукци абалгые хангаһан хүнэй ажалай т... һэн ехэ болохо байна.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриин түрүүшүүл, манай алдарта... май залуурш ад—нэрэ хүндэеэ үндэр дээрэ үргэжэ ябадаг, ... һайхан шэнжэ шанартай хүнүүд гээшэ.

К. И. Лукьяновые абаад үзэе. Тэрэ нүхэр Светличныин ... нодо хүдэлдэг юм. Нүхэр Лукьянов нёдондо жэл саахарай с... лые хайшан гээд ургуулдаг юм гэжэ харуулхын тула Цел... хизаар ошохо гэжэ шиидээ һэн. Тэндэ ошожо ажаллаад, Цел... хизаарай эрхэ байдалда саахарай свёклын үндэр баян ург... ажалай эгээн бага гаргашатайгаар ургуулжа болохо юм ... гэршэлэн харуулаа. Нүхэр Лукьянов ажалай иимэ үрэ... туйлаа гэбэл:

Свёкло тариһан талмай (гектараар)	62
Гектарһаа абтаһан ургаса (центнерээр)	201
Нэгэ механизаторай ургуулһан свёкло (центнерээр)	2492
Нэгэ центнер свёкло ургуулгада гаргашалагдаһан саг (минутаар)	18
Центнер свёклын өөрынь үнэ сэн (мүнгөөр)	61
тэрэ тоодо:	
механизаторнуудай салин (мүнгөөр)	29
үйлэдбэриин гаргаша (мүнгөөр)	10[illegible]
амортизаци (мүнгөөр)	7[illegible]
ажахын ниитэ гаргаша (мүнгөөр)	14
Центнер свёклын худалдан абаха сэн (түхэригөөр)	2[illegible]

Энэл даа Казахстанай гандангн зоно гэдэгнай. Саахарай с... лые шадамар бэрхээр ургуулаад байхадаа, саг үлэрилай ... шье байгаа һаань, тэрэ һайн ургаса үгэжэ шадаха байна. ... мэ дээрэһээ түрүү технологиин, материальна талаар урмаш... гын ашаар Казахстанай шэнэ газарай районуудта ехэ хэм... нэй үнэгүй продукци абажа болохо арга боломжо бии гээш...

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

...НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭҺЭН ЭЛИДХЭЛ

(...ргэлжэлэл. Эхиниинь 1, 2-дохи нюурта)

...ын түрүү свёклоннод ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ ...боломжын бии байһые харуулна. Черкасска областиин ...» колхозой эрхим механизаторнуудай нэгэн В. Д. ...е абаад үзэе. Тэрэнэй звенодо 4 механизатор, эмэгтэй ...олхознигууд, хамта 10 хүн хүдэлнэ. 1962 ондо нү... ...ик иимэ үрэ дүн туйлаа:

...ай свёклын тарилгын талмай (гектараар)	87
... нэгэ хүн дээрэ тоолоходо (гектараар)	8
...(гектарһаа центнерээр)	346
...й гэшүүн бүхэнэй абаһан свёкло (центнерээр)	3000
...ентнертэ гаргашалагдаһан саг (минутаар)	16

...Мельник, тэрэнэй звеногой бүхы гэшүүд һайнаар хү...дэнэр шэнэ юумэндэ харгы гаргажа үгэнэ. Теэд ...дэнэй ажалай дүнгүүдые нүхэр Светличныйн туйлал... ...сасуулбал, Украинын механизатор өөрынгөө бүхы арга ...дые үшөөл хүсэд дүүрэнээр ашаглаагүй байһаниинь ... Нүхэр Светличныйн свёклын ургаса багаар абаашье ...жэ байһан хүн бүхэн дээрэ тоолоходо, нүхэр Мель... ...өөр хахад дахин ехэ продукци абаһан байна. Нүхэр ...кубаниинхидтай мүрысэжэ сохом шадаха гэжэ би һа... ...ахарай свёкло ургуулха эрхэ байдал Черкасска об... Краснодарай хизаарһаа муу бэшэ, мүн нүхэр Мель... ...лта туйлаха хүсэл оролдолго, зориг бии, тэрэ амжалта ...жэ би этигэнэб.

...хүнүүд һайзгайрха ябадал гаргадаггүй. Нүхэр Мель... ...ин түрүү хүнүүдтэншье адли ургамалые ургуулжа бай... ...нүхэрһөө һургаал абаха юумэн олдохо байха.

...эб бар хүсэ хэрэглэнгүйгөөр саахарай свёкло ургуул... ...нуудуд тушаа жэшээнүүдые харуулбаб. Оньһожо... ...р ехэ ашаг олзо үгэдэг бэ, свёклоннодой ажалай бү... ...р ехээр ургадаг бэ гэжэ эдэ жэшээнүүд үнэмшэстэй... ...лнэ.

...ө дээрээ бар хүсэ үшөөл ехээр хэрэглэдэг колхозууд, ..., бригаданууд, звенонууд манайда үшөөл үсөөн бэшэ. ...үүд һайнаар хүдэлнэ, тиибэшье тэдэнэй ажалай бү... ...кло ургуулга дээрэ үргэлжэдэнь оньһожоруулга бэе... ...хүнүүдэйхиһээ бага байха зэргэтэй ха юм.

...а областиин Ильичэй нэрэмжэтэ колхозой звеное дааг... ...лыс Ажалай хоёр дахин Герой Ольга Климентьевна ...гэшые совет хүнүүд мэдэхэ. Би энэ шурап бэрхэ ...нэртэй уулзаа һэм, тэрэниие жэшээ болгон нэ... ...э харуулдаг һэм. Нүхэр Диптан ажалда хайшан гэжэ ...һургаал абахаар хүн.

...вено ажалай иимэ үрэ дүн туйлаа юм.
... ондо нүхэр Диптанай звенодо 20 хүн хүдэлөө.

... тариха талмай (гектараар)	18
... нэгэ хүн дээрэ абабал (гектараар)	0,9
...һаа абтаһан ургаса (центнерээр)	523
...а байһан хүн бүхэнэй абаһан продукци (центнерээр)	471
...р продукциин өөрынь үнэ сэн (мүнгөөр)	**85**
тэрэ тоодо:	
...й түлөөһэн (мүнгөөр)	44
...р свёклын худалдан абаха сэн (түхэригөөр)	**2,7**

...Диптан ехэ ургаса абаа. Ургасынгаа талаар тэрэ нү... ...личные үлүү гараа. Теэд хэрбээ хүдэлжэ байһан хүн ...абаһан продукциие, тэрэнэйнь өөрынь үнэ сэнгые ...эбэл, ондо ондоо байна. Нүхэр Диптанай звено нүхэр ...ын звенотой зэргэшэжэ шадахагүй.

...нь Киевскэ областиин «Радянська Украина» колхозой ...а Демидовна Виштак гэгшын звеное абаад үзэе. Би ... мүн лэ мэдэхэб. һайн ажалша эхэнэр, дүршэл ехэтэй ...н, Социалис Ажалай хоёр дахин Герой юм. Звенодонь

...онийе энэ звено иимэ үрэ дүнтэйгөөр түгэсхөө:

... таридаг талмай (гектараар)	34
...тоодо хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ (гектараар)	1,5
...а (центнерээр)	587
...жэ байһан хүн бүхэнэй абаһан продукци (центнерээр)	868
...р свёклын өөрынь үнэн сэн (мүнгөөр)	**99**
...тоодо ажалай түлөөһэн (мүнгөөр)	52
...р свёклын худалдан абаха сэн (түхэригөөр)	**2,7**

...ухы жэшээнүүд юун тухай хэлэжэ үгэнэб? Продукци ...абхын тула хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые урма... ...р ашаг ехэтэй хэмжээнүүдые оложо хэрэглэхэ арга бо... ...манайда бии гэжэ эдэ жэшээнүүд хэлэжэ үгэнэ. Тэрэ... ...аахарай свёкло болон хүдөө ажахын бусад ургамал... ...ургуулха ажалые оньһожоруулха шууд сэхэ хараа шу... ...римталха шухала гэжэ эдэ жэшээнүүд мүн лэ хэлэжэ

...жэ байһан хүн бүхэн дээрэ абтаһан продукци тухай ...үдтэ анхаралаа хандуулыт. Энэ талаар нүхэр Светли... ...оньһожоруулагдаһан звеногой, мүн гол түлэб бар хүсэ хэ..., манай хүндэтэй эмэгтэй колхознигууд болохо нүхэр ..., нүхэр Виштак гэгшэдэй звенонуудай ажалай үрэ дүн ...доол.

...жэ байһан нэгэ хүн бүхэндэ саахарай свёклын абтаһа-

	Центнерээр
...р Светличныйн звенодо	7565
...р Диптанай звенодо	471
...р Виштагай звенодо	868

...р Светличныйн звенодо хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ ...Диптан, Виштак гэгшэдэй звенонуудайхиһаа 9—15 да... ...э свёкло абтана, тиихэдээ ажалай гаргаша нилээдгүй ... Оньһожоруулгын хүсэн энэл ха юм даа.

...р Светличный ямар машинануудые хэрэглэнэб? Свёкло ...гые оньһожоруулхын тула манай арга боломжые һайнаар ...ын тула хэрэглэдэг бүхы машинануудыень нэрлэһүү. ... гектар свёклодо нүхэр Светличный иимэ машинануудые ...нэ:

...арусь» гэжэ колесно трактор	2
... хоорондын ба үргэлжэ дээрэнь ...урилгэ хэдэг культиватор ...эгдэдэг түхеэрэлгэнүүдтэй)	2
... хоёр рядтай сеялкэ	2
...ата борной	6
...ло хуряадаг комбайн	2
...ло ашадаг түхеэрэлгэ	1
... ашаагаа буулгадаг, тракторaap шэрүүлдэг тэргэ	1

...хыда байһан бусад зарим машинанууд звенодо даалгагда... ...дэггүй, харин саг зуура ашаглахын тэдыдэ үгтэдэг ... Эдэ машинанууд мүн бусад звено болон бригадануудта ...гдэдэг юм. Нүхэр Светличныйн звенодо саг зуурын тур... ...газараа намар элдүүрилхын тулада плугуудтай гусенич... ...ракторнууд, лущильнигууд, тарилгын урда тээхи элдүү... ...хахын тула шлейф-борной, райборнойнууд, юумэ сүршэ... ...машинанууд болон саахарай свёклын ургасые зөөжэ абаа... ...сагта транспортна хэмсэгүүд гаргагдажа үгтэдэг.

...эр Светличныйн хэрэглэдэг эдэ бүхы машинанууд манайда ...и гаргагдадаг гээшэ гү? Тиимэ, бүтээн гаргагдадаг.

... хадаа экономическа талаһаа хэр олзотойб? Нүхэр Свет... ...ын хэрэглэдэг бүхы техникын үнэ сэнгые тодорхойлһон ... намда үгэхые би гуйгаа һэм. Нүхэр Светличныйн звено ... туршада 122 мянган түхэригэй продукци абаа, тиихэдэ ...рай свёкло ургуулхын тулада хэрэглэгдэдэг бүхы машина... ...й сэнгынь 12660 түхэриг болоо гэжэ энэ мэдээнһээ ха... ...на.

...еногой абаһан продукциин арбанай нэгэ хубиинь жэлэй ...ада бүхы техникые харюулдаг байһые харана бээт. Эко... ...еска иимэ ехэ ашаг олзотой байгаашье һаань, бидэнэр ... болотор нүхэр Светличныйн онол аргаар бүхы талмай ... саахарай свёкло ургуулгада хэрэглэхэ хэрэгтэй бүхы ...ануудгүй байһаарбди. Хүдөө ажахые оньһожоруулха ...абари партиин зүгһөө даажа абаһан хүтэлбэрилэгшэд энээ... ...ойлгохо ёһотой. Би Госпланиие, «Союзсельхозтехникые», ... промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдые хараада абанаб. ...тала дуталдана гэһэн шалтаг баридаг байна. Зүб, дутал... ... Теэд хэрбээ свёкло ургуулгые оньһожоруулхада эконо... ...ска талаараа ашаг ехэтэй байһые гүнзэгылэн хараа һаа, ...нь хэлсэдэгэй һоор, һамга, үхибүүдээшье худалдаад, ме... ...олохо байгаа ха юм. Юуб гэхэдэ, үнэгүй саахар абалга

баялиг гээшэ, мүнгэ хэдэг кузница гээшэ; энэ хадаа нөөсэлгын нэгэн шухала эшэ үндэһэн мүн. Теэд бидэнэр модоной гэшүүһэн дээрэ һуугаад, тэрэнээ таһа сабшажа байна гээшэлди.

Экономическа талыень хододоо анхаралдаа абаха шухала. Колхоз, совхозуудые свёкло ургуулгада хэрэглэгдэдэг бүхы машинануудаар бүрин хангаха, хүнүүдые һургаха, нүхэр Светличныйн ажалай арга дүрые шудалан абалгадань тэдээндэ туһалха шухала.

Гэхэ зуура нүхэр Светличныйн ажалладаг ажахы шэнги ажахынуудые жэшээтэ болгожо, тэндэ һургуули байгуулха, үйлэдбэриин түрүү технологидо механизаторнуудые һургаха даабаритай инспекторнуудые томилхо тухай бодожо үзэхэдэ болохотой гээшэ ха. Нүхэр Светличный шэнги багшанар—өөрынгөө ажалай талаар академигууд—бар ажал хэрэглэнгүйгөөр саахарай свёкло ургуулха һургуулида хүнүүдые һайнаар һургажа шадаха байһандань бата этигэмээр. Һургажа байһан хүндэ материальна урмашуулга тогтоохо хэрэгтэй ха юм. Эдэ бүгэдые бодожо үзэхэ шухала.

Кетмень хэрэглэхэеэ болихын тула, гараараа хуряаха ажалые түргөөр орхихын тула хлопок ургуулгада материальна урмашуулгын гурим зохёохо гээшэ тон шухала болоо. Имагтал оньһожоруулһанай ашаар ажалай бүтээсын ургалта, продукциин өөрынь үнэ сэнгэй хямдаралгые хангаха арга олдохо байна.

Гансал хоёр жэшээ харуулһуу, эдэ жэшээнүүд хлопок таридаг бүхы зононуудта хабаатай.

Сырдарьинска областиин «Малек» совхозой Д. Кучиевай бригада. Хлопок ургуулгые үргэлжэдэнь оньһожоруулжа, хүшэр хүндэ бар хүсэнэй ажалһаа сүлөөржэ, үнэгүй продукци абажа болохо юм гэжэ энэ бригада гэршэлээ. Бригадын нёдондо жэлэй ажалай үрэ дүн иимэ:

Таригдаһан хлопчатник (гектараар)	140
Ургаса (центнерээр)	38
Хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ абтаһан хлопок (центнерээр)	330
Центнер хлопогто гаргашалагдаһан ажал (часаар)	8,4
Центнер хлопогой өөрынь үнэ сэн (түхэригөөр)	**14,43**
тэрэ тоодо:	
салин (түхэригөөр)	5,04
үйлэдбэриин гаргаша (түхэригөөр)	4,62
амортизациин гаргаша (мүнгөөр)	92
ажахын-захиргаанай гаргаша (түхэригөөр)	3,85
Центнер хлопогой түлөө гүрэнэй түлэһэниинь (түхэригөөр)	**28,57**

Нүхэр Кучиевай бригадада 16 хүн. Тэрэнэй хүн бүхэндэ 9 шахуу гектар хлопчатник хүртэнэ. Тиихэдээ тарилгаһаа эхилээд ургаса хуряалга хүрэтэрхи бүхы хүдэлмэриие машинанууд дүүргэнэ. Тиимэ дээрэһээ манай промышленностиин бүтээн гаргадаг техникын ашаар хлопок ургуулгые үргэлжэдэнь оньһожоруулха зорилго шиидхэжэ болохо байна.

«Малек» совхоздо хлопогһоо абаһан олзонь үшөөшье ехэ байха байгаа. Ажахын-захиргаанай гаргашануудта анхарал хандуулхые хүсэнэб: тэрэнь үйлэдбэриин бүхы гаргашануудтай адли шахуу. Үйлэдбэриин гаргашанууд—4 түхэриг 62 мүнгэн, харин тиихэдэнь ажахын-захиргаанай гаргашанууд—3 түхэриг 85 мүнгэ болоно. Энэ хадаа гамгүйгөөр гаргашалһан ябадал болоно.

Андижанска областиин «Савай» совхозой И. Сулеймановай бригадын 1963 оной хүдэлмэриин дүнгүүд, ажалай бүтээсэ болон продукциин өөрынь үнэ сэн тухай мэдээнүүд һонирхолтой гэбэл:

Таригдаһан хлопчатник (гектараар)	133
Ургаса (центнерээр)	36
Хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ абтаһан хлопок (центнерээр)	192
Центнер хлопогто гаргашалагдаһан ажал (часаар)	12,6
Центнер хлопогой өөрынь үнэ сэн (түхэригөөр)	**16,76**
тэрэ тоодо:	
салин (түхэригөөр)	9,90
үйлэдбэриин гаргаша (түхэригөөр)	2,98
амортизациин гаргаша (түхэригөөр)	1,75
ажахын-захиргаанай гаргаша (түхэригөөр)	2,13
Центнер хлопогой түлөө гүрэнэй түлэһэниинь (түхэригөөр)	**30,27**

Нүхэр Кучиевай бригадада ажахын-захиргаанай гаргашанууд 3 түхэриг 85 мүнгэн, харин нүхэр Сулеймановай бригадада—2 түхэриг 13 мүнгэн болоһониинь анхарал хандуулна. Иимэ алгаса хаанаһааб? Ажахын-захиргаанай гаргашанууд гээшэнь юуб, хайшан гээд тэрэ тодорхойлогдоноб гэжэ хаража үзэхэ хэрэгтэй байна. Энэ хэрэгые тодорхойлхын тула хэншье оролдоногүй гээшэ ха. Манай экономистнууд үйлэдбэриие эмхидхэхэ талаар шухала болоһон зорилгонуудые шиидхэлгэдэ ёһотой туһаламжа колхоз, совхозуудта хүргэнэгүй. Үйлэдбэридэ хабаатай бэшэ гаргашануудые хороохо гээшэ продукциин өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха замуудай нэгэн мүн гэжэ хараадаа абан, гуримтай болгохо шухала.

Эдэ хоёр бригаданууд хлопок ургуулгые оньһожоруулаашье һаа, хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ абтаһан продукциинь хэмжээн холо адли бэшэ. Нүхэр Кучиев түрүү ябана, хлопчатник тариха, харууһалха, хуряаха тэрэнэй технологи һайн гээшэ ха. Нүхэр Сулейманов нүхэр Кучиевай бригадада хлопок ургуулгын эмхидхэлые бүри һайнаар шудалха ёһотой, тиигээд ажалай бүтээсын талаар тэрэнэй хэмжээндэ хүрэхэ болоно. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, түрүү хүнүүд туйлаһанаараа һанаагаа амархагүй, үдэр бүри, жэл бүри хүдэлмэриингөө онол аргые нарижуулан һайжаруулха, техникые эрхим һайнаар ашаглаха гээшэ тэдэнэй уялга мүн болоно. Экономическа талаараа бүри ехэ ашаг олзо абахын түлөө тэмсэлэй амжалта энээнһээ эшэтэй.

Мүнөө хартаабха абаха арга боломжо тухай хэлэхэмни. Энэ талаар оньһожоруулхын, ажалай гаргашые бага болгохын тула свёкло, хлопок ургуулгаһаа бага бэшэ арга боломжо манайда бии гээшэ.

В. И. Кузнецовой звеное харуулхам. Тэрэ, тэрэнэй нүхэдүүд Москвагай областиин Солнечногорско районой машина туршалгын станциин газар дээрэ хүдэлдэг. Энэ звеногой хүдэлмэриин гол дүнгүүд иимэ:

һуулгагдаһан хартаабха (гектараар)	157
гү, али нэгэ хүн дээрэ абахада (гектараар)	52
Ургаса (гектарһаа центнерээр)	160
Хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ абтаһан хартаабха (центнерээр)	8373
Центнер хартаабхада гаргашалагдаһан ажал (минутаар)	54
Центнер хартаабхын өөрынь үнэ сэн (түхэригөөр)	**2,54**
тэрэ тоодо:	
ажалай түлөөһэн (мүнгөөр)	60
үйлэдбэриин гаргаша (түхэригөөр)	1,39
амортизациин гаргаша (мүнгөөр)	33
ажахын ниитэ гаргаша (мүнгөөр)	22

Абтаһан 25120 центнерһээ 16 мянган центнер эрхим һайн хартаабха **центнерэй 10 түхэриг** сэнтэйгээр гүрэндэ худалдагдаһан юм.

Хартаабха ургуулха бүхы гол хүдэлмэринүүдые звено бар хүсэ хэрэглэнгүйгөөр хэдэг байна. Имагтал шалэн илгаха, хартаабхые ашаха болон буулгаха хүдэлмэридэ саг зуура туһалбариин хүдэлмэришэд хабаадаһан байха юм. Эдэ хүдэлмэришэдэй оруулһан ажал центнер продукци бүхэндэ гаргашалагдаһан ниитэ гаргашада оруулагдаа, тиихэдэ тэдээндэ түлэгдэһэн салингынь—хартаабхын өөрынь үнэ сэндэ ороһон байгша.

Хартаабха ургуулгые оньһожоруулга экономическа ехэ ашаг олзотой юм. Центнер хартаабхын түлөө гүрэн 10 түхэриг түлэнэ, харин тэрэнэй өөрынь үнэ сэн—2 түхэриг 54 мүнгэн юм. Центнер бүхэнһөө энэ ажахы 7 түхэриг 46 мүнгэ сэбэр олзо абана. Ямар ехэ ашаг олзотой байһые харана бээт. Гэхэ зуура бусад ажахынууд ажалай бүтээсэ багатай, мүн бусад дутагдалтай байһан дээрэһээ иимэ ехэ ургаса абанагүй, иимэ ехэ олзо абанагүй. Хүнүүдые һургаха, тэдээндэ техникэ үгэхэ, материальна талаар урмашуулха шухала. Тиигэбэл үнэгүй хартаабха абаха асуудал шиидхэгдэхэ байна. Бидэнэр доторойнгоо хэрэгтэ хэрэглэхэ, мүн газаа тээшэньшье худалдаха элбэг хартаабхатай болохобди.

Теэд ондоо нэгэ жэшээ абажа үзэе. Эндэхи Москвагай областиин «Рогачевский» совхозой нүхэр Титовой бригада. Бригадада 49 хүн. Эндэшье һайн хүнүүд хүдэлдэг, шэн габьяа харуулан ажалладаг юм. Теэд хартаабха ургуулгада ехэ бар хүсэн хэрэглэгдэнэ, тиин ондоо үрэ дүнтэй:

һуулгагдаһан хартаабха (гектараар)	319
гү, али нэгэ хүн дээрэ абахада (гектараар)	6,5
Ургаса (центнерээр)	140
Хүдэлжэ байһан нэгэ хүн бүхэндэ абтаһан хартаабха (центнерээр)	911
Центнер хартаабхада гаргашалһан ажал (часаар)	2,1
Центнер хартаабхын өөрынь үнэн сэн (түхэригөөр)	**4,65**
тэрэ тоодо:	
ажалай түлөөһэн (түхэригөөр)	1,15
Центнер хартаабхын түлөө гүрэнэй түлэһэниинь (түхэригөөр)	**7,97**

Нүхэр Кузнецовой звеногойхидо орходоо нүхэр Титовой бригадынхид хүдэлжэ байһан нэгэ хүн бүхэндэ 9 дахин бага хартаабха абаа, центнер хартаабхада 2,3 дахин ехэ ажалай гаргаша хэгдээ, өөрынь үнэ сэн хоёр дахин шахуу ехэ байһыень харана бээт. Энэ хадаа тэрэл Москвагай областиин эрхэ байдалда ушарһан хэрэг. Партиин обкомшье нэгэ, облгүйсэдкомшье нэгэ, мүн үйлэдбэриин управленинүүдшье адли, теэд үйлэдбэреэ эрхилхэ хэмжээнь ондо ондоо. Ажахыгаа хүтэлбэрилхэ талаар эндэ юу хэлэлтэйб? Партиин обком гансаараал энэ тэрэ юумэ хэдэг, облгүйсэдкомшье баһал гансаараал хүдэлдэг, үйлэдбэриин управленинүүд хүршэнэрэйнгөө юу хэжэ байһые обёорогүй, өөрынгөөл харгыгаар ябадаг байна. Эрхим хүнүүд өөрынгөө зэмые зүбөөр — бүтээсэ ехэтэй ажалай зам шэлэн хараалдаг байна, теэд бидэнэр тэдэнэй үнэтэй сэнтэй дүй дүршэлые тараадаггүй байнабди.

Хэрбээ партиин обкомой, облгүйсэдкомой, үйлэдбэриин управленинүүдэй хүсэл оролдолгые нэгэдүүлжэ, нэгэ зорилго тээшэ — нүхэр Кузнецовой хэрэглэдэг үйлэдбэриин түрүү технологиие эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлгэдэ шэглүүлээ һаа, ямар ехэ үрэ дүн туйлаха байгаа гээшэбибди!

Үшөө нэгэ жэшээ харуулхамни. «Эстония» колхоз—Эстониин республика дотор түрүү ажахы юм. Би тэрэниие магтадаг байгааб, мүнөөшье магтаха байнаб. Тэндэ хүнүүд һайнаар хүдэлдэг, баян ургаса абадаг байна. Тиигэбэшье ургасаһаа гадна, ажалай бүтээсэдэ анхаралаа хандуулаад үзэе. Тиимэ колхоз һайн ургаса абаа гээд ходо хэлсэдэгбди; энэ колхоздо тиимэ бригада илараа, тиихэдээ экономическа шэнжэлгэ хэдэггүй байнабди. Энэмнай муу гээшэ.

«Эстония» колхоз 125 гектар хартаабха таридаг юм. Гектарай 197 центнер ургаса абана. Энэнь Кузнецовой звеногойхиһоо ехэ болоно. Теэд хүдэлжэ байһан нэгэ хүн бүхэндэ «Эстония» колхоздо 245 центнер хартаабха, харин Кузнецовой звенодо—8373 центнер хартаабха абтаһан байна. Энээнэй ушар удхань юуб? Юуб гэхэдэ, нүхэр Кузнецовой звенодо 3 хүн хүдэлхэдөө, оньһожоруулгын ашаар 157 гектар талмай дээрэ хартаабха ургуулаа. Харин «Эстония» колхоздо хартаабха ургуулгада бар хүсэн хэрэглэгдэнэ, тиихэдээ олон хүниие хүдэлгэһэн байна. Хэды хүн бэ гэжэ тодорхойгоор хэлэжэ шадангүй, зуугаад шахуу хүн гэжэ мэдээсэнэ. Эндэ ажалай бүтээсын бага, продукциин өөрынь үнэ сэнгэй ехэ байһанай шалтагаан энээнһээ эшэ үндэһэтэй.

Ажалаа иигэжэ эмхидхэлгэтэй эбсэжэ болохогүй. Хартаабха ургуулхын тула орёо бэшэ механизмууд хэрэгтэй юм. Тэдээн манайда бии, мүн Эстониин республикадашье бии гэжэ һананаб. Хэрбээ үгы гээшэ һаань, хүтэлбэрилэгшэд гэмтэй. Юуб гэхэдэ, колхоз, совхозууд хэрэгтэй машинануудые абажа шадаха байна ха юм. Манайда хартаабха һуулгадаг машинанууд, культиваторнууд, борнойнууд, хуряалгын машинанууд бии, хартаабха харууһалха, хуряаха технологи шудалагданхай. Гансал хартаабха ургуулдаг ажахы бүхэн энэ ургамалые ургуулха ажалые шэнээр эмхидхэхэ ёһотой болоно.

Хартаабха ургуулгые оньһожоруулха хэрэг илангаяа томо городууд болон промышленна түб газарнууд шадар гэхэ гү, али тэрэниие ехээр хэрэглэдэг газарта ехэ удха шанартай.

Жэшээлэн Москвагай областиие абаад үзэе. 1964 ондо тэрэ 400 мянган тонно хартаабха гүрэндэ худалдаха. тэрэ тоодо Москвада зорюулан—215 мянган тонно худалдаха ёһотой юм.

Хэрбээ нүхэр Кузнецовой онол аргаар хүдэлмэреэ эмхидхэхэ болоо гээшэ һаамнай, оньһожоруулагдаһан хэды звено хэрэгтэй болохо байнаб? Нүхэр Кузнецов 2500 тонно хартаабха, тэрэ тоодо 1600 тонныень худалдаа гэжэ хэлэгдэһэн байна. Худалдахаар 400 мянган тонно хартаабха ургуулхын тула 250 звено эмхидхээд, нүхэр Кузнецовой абадаг ургаса абаха хэрэгтэй. Москвада зорюулан 215 мянган тонно худалдагдаха хартаабха урггуулхын тула тусхай мэргэжэлтэй совхозуудта 135 звено байгуулха хэрэгтэй болоно.

Москвагай область хэрэгтэй тооной хүнүүдые бэлдхэжэ, тэдэниие техникээр хангажа, хартаабхада оруулха минеральна үтэгжүүлгэ үгэжэ шадаха ха юм даа. Бидэнэр хартаабха болон овощто оруулхаар үтэгжүүлгые ээлжээнһээ гадуур үгэхэ ёһотойбди, юуб гэхэдэ, хартаабха холоһоо зөөхын орондо эндээ, Москва шадар, үтэгжүүлгэ хэрэглээд, тэрээнэйнгээ зэргэ хартаабха абахада олзотой ха юм. Энээниие хүн бүхэн ойлгохо бээзэ, эндэ атаархаха ябадал хэншье гаргахагүй гэжэ һананаб.

Москвагай областиин хүтэлбэрилхы нүхэдүүд, тэндэ юун дуталданаб? Тэндэ бүхы юумэн — обкомшье, облгүйсэдкомшье, үйлэдбэриин управленинүүдшье бии. Гол шухала юумэн гэхэдэ, эрхим һайн дали жэгүүртэй хүнүүд бии. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, хүтэлбэриинииье талаар далита ниидэлгэ хэрэгтэй. Гансал хэрэг ажалаа һайнаар эрхилхэ хүнүүдые һургаха, эмхидхэхэ шухала. Москвагай областьдо мүнөө жэлдэ нүхэр Кузнецовой онол аргаар хартаабха ургуулгые үргэлжэдэнь оньһожоруулжа шадагдаха гэжэ һананам. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, нүхэд, москвагайхид, дали жэгүүртэй боложо, Москва шадархи түрүүшүүлэй туйлаһан туйлалтануудта хүрэхөөр хүнүүдые зоригжуулыт.

Москвагай областьдо дахинаа ерэхэдээ, колхозуудаар ходо ябажа, тэрэ сагта шэнэ онол арга—хартаабхые квадратно-гнездовой аргаар тариха ябадалые колхознигуудтай суг хамта шудалдаг байһамнай һанагдана. «Вперед к коммунизму» гэжэ колхозой түрүүлэгшэ А. А. Дугиниие би мэдэхэ байгааб. Мүнөө тэрэ пенсидэ гаранхай гэжэ хэлсэдэг. Энэ ажахыда гайхамшагта хүнүүд хүдэлдэг байгаа. Нүхэр Рожнов — 1918 онһоо хойшо партиин гэшүүн, нүхэр Козлов болон бусад. Тэдэнэр хартаабха ургуулгые оньһожоруулхын түлөө абьяастайгаар, оролдосотойгоор тэмсэдэг байгаа гэжэ би хэлэхэ байнаб. 1952 ондо энэ колхоздо элһэн газар дээрэ гектарай 167 центнер хартаабха абтаа һэн. Энээниие минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэнгүйгөөр туйлаһан байна. Тэрэ үедэ бидэнэр хартаабхада оруулха минеральна үтэгжүүлгэ тухай һанаандаашье оруулдаггүй байгаабди.

Харин мүнөө ямар гээшэб? Машинанууд ашаглагданхай, танайда хүнүүд бии, мүн минеральна үтэгжүүлгэшье тандаа үгтэнэ. Гансал хүнүүдые эмхидхэхэ хэрэгтэй, материальна урмашуулга тухай мартажа болохогүй гэжэ дахинаа дабтанаб. Нүхэр Кузнецов хэды салинтайб? Өөрһөөнь хоёр-гурба дахин бага продукци үгэдэг бусад механизаторнуудтай адли шахуу салин абадаг гэжэ хэлсэнэ. Нүхэр Кузнецов шэнги эгээн бага ажал гаргашалаад, ехэ продукци абадаг хүнүүдтэ ехээр түлэхэдэмнай бидэндэ олзотой байха. Тоолоод үзыт, хэды хүнэй түлөө нүхэр Кузнецов хүдэлнэ гээшэб. Тэрэнэй звенодо хүдэлжэ байһан хүн бүхэн 8 мянган центнер хартаабха абана, харин тиихэдэнь зарим колхоздо 200—300 центнер абана ха юм.

40 хүнэй түлөө хүдэлнэ гэһэн **абяан гарана.**

Н. С. Хрущев. Иимэл удхатай гээшэл даа. Нэгэ хүн ажахын бусад һалбаринуудта 40 хүниие сүлөөлжэ үгэнэ.

Мүнөө овощ тухай. Москва шадархи «Большевик» совхозые абанаб. Энэ гайхамшагта совхоз юм. Тэрэниие би олон жэлэй туршада мэдэхэб. Урдань тэндэ И. А. Бенедиктов директорээр байһан юм. Тэрэ энэ совхозһоо трестын директорээр, һүүлээрнь министр хүрэтэрөө дэбжүүлэгдэһэн байгаа. Тиигээд эндэ директорээр удаан саг соо дайшалхы эмхидхэлшэ П. А. Карпов хүдэлөө. Мүнөө А. А. Гольцов—залуу хүн хүдэлнэ. Карповай наһа бараһанай һүүлээр совхозой алдар соло унтархань гээшэ гү гэжэ би һанаагаа зобоһон байгааб. Үгы, совхозой коллектив, тэрэнэй директор нүхэр Гольцов алдар солыень унтараагаагүй, харин минии һанамжаар, арьбадхажа байна. Бидэнэр, нүхэр Гольцов, совхозой хүдэлмэреэр, тэрэнэй эрэгтэй, эмэгтэй хүдэлмэришэдөөр, мэргэжэлтэдээр омогорхонобди.

«Большевик» совхозой түрүү бригадын (бригадир А. Б. Карпутцева) хүдэлмэриин үрэ дүн иимэ:

Тарилгын талмай (гектараар)	118
Овощой ургаса (гектарай центнерээр)	535
Хүдэлжэ байһан хүн бүхэндэ абтаһан овощ (центнерээр)	1804
Центнер овощто гаргашалагдаһан ажал (минутаар)	47
Центнер овощой өөрынь үнэ сэн (түхэригөөр)	**1,23**
тэрэ тоодо:	
ажалай түлөөһэн (мүнгөөр)	45
үйлэдбэриин гаргаша (мүнгөөр)	51
амортизациин гаргаша (мүнгөөр)	7
ажахын юрэнхы гаргаша (мүнгөөр)	20
Центнер овощой түлөө гүрэнэй түлэһэниинь (түхэригөөр)	**8,40**

Нүхэдүүд, тэрэ бригадада нэгэ килограмм овощ 1,23 мүнгэ болоно. Хэрбээ ажахынуудай бултадаа тиимэ үнэгүй овощ ургуулжа абадаг һаань, һүрхэй һайн байха бэлэй. Тиигээд байгаа һаа, бидэнэр москвагайхидта огородой эдеэ элбэгээр үгэжэ, тэрэнэй үнэ сэн нилээд хямдаруулжа шадаха байгаабди.

Теэд мүнөө үедэ олохон ажахынууд овощ таржа ургуулхадаа гарзада ородог дээрэһээ, тэрэниие дурагүйгөөр эрхилдэгынь хэлаглахаар байна. Зариманай овощ ургуулхадаа гарзада ородог байхадань, юундэ «Большевик» совхоз мүн тэрэ Москвагай тэндэхи эрхэ байдалда баяжажа байна гээшэб? «Большевик» совхоздо газарынь һайн юм, тэрэнь Ока мүрэниие зубшан, нуга талада байдаг юм гэлсэнэ. Теэд Московско областьдо бүхы овощой ургамалнуудые нуга газарта тарижа болохо байна бшуу.

Московско областиин эрхэ байдалда овощ тарижа ургуулхадаа, зарим газарта хартаабхашье, кукурузашье ургуулхадаа газарынь уһалдаг болохын тула зоримгойгоор орохо хэрэгтэй гэжэ һанахан байнаб. Энэмнай шииг ехэтэй газар нютаг байһан хадаа шииг нойтон бүхыдөө дуталдаггүй, харин үлүүсэ болодог байбашье һаа, саг болзоройнгоо талаар тэрэмнай заримдаа адли тэгшэ байдаггүй ха юм. Энээн дээрэһээ боложо, овощ болон бэшэшье ургамалнууд түлөг ургаха үедөө шииг нойтоор дутажа хохидодог, ургасань бага болодог байха юм. Овощой тарилгын гектар бүриин уһалалгын гаргашанууд һүрагүй багаар хэгдэхэ, бурханһаа үршөөл хайра хүлеэжэ һуунгүй, ургаса абадаг болохо байналди.

Уһа гарадаг нуга газар хэрэглээд, уһалаад, оньһожоруулаад байбал, овощ ургуулха ажалые тусхай мэргэжүүлэгдэһэн ажахынуудта, бригадануудта хандуулан үгэхэ аргатай болохобди. Нэгэ иимэ тоо харуулхаяа һананаб.

Нүхэр Карпутцевагай бригада 6314 тонно овощ ургуулжа абаа. Тиин Москвагай зониие хангахын тулада 600 мянган тонно овощ хэрэгтэй болохо юм. Тиигээд ерэхэлээрээ, 100 тиимэ бригаданууд Москвае овощоор хангажа шадаха ушартай, тиихэдээ үнэгүй овощ үгэхэ байна ха юм. Московско область дотор нүхэр Карпутцевагай бригада шэнги 100 тиимэ бригадатай байжа болохо гү? Тиигээд тэдэ хүнүүдые һургажа, техникээр хангажа шадаха гүбди? Шадахабди. Яахадаа тиимэ байгданагүйб? Ушарынь хадаа, партийнашье, советскэшье, хүдөө ажахынишье хүтэлбэрилэгшэд тодорхой ажал хэрэгээ һулаар эрхилнэ, хүнүүдэй дунда хүдэлмэри һулаар ябуулна, тэдэндэ ёһотой һайн туһаламжа үзүүлнэгүй.

Нүхэд москвагайхид, энэ асуудал тушаа хүрөө гү, али нэмэхэм гү?

Зал соохоо: яһала тодо болоо

Н. С. Хрущев: һайн гээшэ. Совхозуудые хүтэлбэрилхэ эмхидхэлэй асуудалнууд тушаа Московско хүдөөгэй обкомой секретарь нүхэр Конотоптой, мүн Москвагай гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Козловтой хөөрэлдэһэн байгааб. Манайда мэргэжүүлэгдэһэн совхозуудай трестнүүд тараагдаа. Теэд энэмнай хэр зүб юм ааб, мэдэнэгүйб. Хартаабха, овощ тарижа ургуулха, сагаан эдеэ болон мал ажалай ашаг шэмэ үгэхэ мэргэжүүлэгдэһэн совхозуудые үйлэдбэриин управлениин бусад ажахынуудай дунда хоёрдохи һуурида байлгаха ёһогүй гэжэ бодохо хэрэгтэй. Тусхай ажал эрхилдэг совхозуудай трестнүүдые дахяад байгуулха хэрэгтэй болоожо магад. Энэ асуудал түргэнөөр зохёожо табяад, республикануудта эдэ ажахынуудай талаар олон ондоо һанамжатай байхагүйн тулада Министрнүүдэй Советтэ хаража үзэхэ хэрэгтэй. Эмхидхэлэй байгуулалтада ондоо тээшээ хадуурха ушар зайлашагүй гараха хэбэртэй. Зүгөөр эндэ дан олон ондоогоор хандажа болохогүй.

Эмхидхэлэй асуудалнуудые түргэнөөр шиидхэжэ болоно ааб даа. Теэд энэмнай багадаха юм. Юундэб гэхэдэ, трестнүүд хартаабха гү, али овощ тарижа ургуулха бэшэ, харин поли дээрэ хүдэлжэ байһан хүнүүд ургуулха байна ха юм. Хэрбээ Московско область дотор Кузнецовтон, Гольцовтон, Карпутцеватанай бии болоод байгаа һаань, областиин хүтэлбэрилэгшэдэй хахад жэлээр эмаралтадаашье гараад байбалынь, хартаабха болон капуста ургаха юм гэжэ лаб найдахаар болоно. Тиин Кузнецовтоной, Гольцовтоной, Карпутцеватанай байгаагүй һаань, таанар амаралтада гарангүй байхат. Трестнүүдэй бии байбашье һаань, тэрэнһээ үрэ гарахагүй, юундэб гэхэдэ, ажал дээрэ ябаһан хүнүүд хэрэг үйлые амжалта хангадаг байна ха юм. Энээн тухай хэзээ бүхэндэ һанажа ябаха хэрэгтэй.

Гидропонико тухай нэгэ хэды үгэ үшөө дахин хэлэхэ һанаатайб. Овощ тарижа ургуулха гидропонно арга һайнаар зохёожо табяад, үргэнөөр хэрэглэхэ шухала. Закавказида, Хойто Кавказда, Крымдэ, Дунда Азиин республикануудта гидропонно аргаар овощ тала газарта тарьяад, ургуулжа болохо байна.

Нефть малтажа абадаг болоод шэнэ шэнэ һуурин газарнуудай бии боложо байһан Каракумуудай оршондо гидропонно аргаар овощ тарижа ургуулдаг болохые Туркмениин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые илангаяа ехээр гуйха байгааб. Тэндэ үрэжэлтэй газар байхагүй, уһан хомор болобошье һаа, наранай элшэ ябһалы ехэ бии. Гидропонно аргаар тарихада уһалагдадаг газарта овощ тарижа ургуулһанда орходоо уһан һүрагүй бага хэрэгтэй болохо юм.

Мүнөө эндэ хэлэгдэһэмнай Казахстандашье хамаатай байха. Тэндэ хооһон хубхай тала газартай хэдэ хэдэн районуудта промышленностиин мүн лэ дэлгэржэ байһан хадань, тэндэхи зониие, илангаяа Гурьев болон Каспиин далайн эрье шадарай, бэшэшье нютагуудай нефтяникгуудые хангахын тулада овощ хэрэгтэй болохо юм.

Гидропоникые газарай хүрьһэ дулаасуулгатай тааруулжа табиха тухай бодожо үзэхые москвагайхидта дурадхан хэлэхэеэ һананаб, мүн энэ зүбшэл бэшэндэшье туһатай байжа магад. Тиигэбэл Московско область дотор үгэрсэ, помидор болон бэшэшье овощ тарижа ургуулхын тулада үшөө ехэ арга боломжонууд олдохо юм. Ургасань нэмэжэ, ажалайнь гаргаша бага боложо, ажалай бүтээсэ дээшэ гаража, овощой үнэ сэн мүнөө парник соо ургуулдагта орходоо бага болохо юм гэжэ һананаб. Тиимэ овощ үнэ сэнгэй талаар газарта һуулгажа ургуулһан овощой үнэ сэнгһээ хямда болохо магадгүй.

Эндэ үгэ хэлэхэеэ бэлдэжэ байхадаа, нэгэ иимэ асуудал тухай бодожо үзөө һэм. Городуудта дулаа үгэдэг манай тепловой станциинуудые хараад үзэе. Хабар парник соо тариха сагай ерэхэдэ, гэр байрануудые дулаасуулха дулаа гаргашалга бага болодог байна. Тиимэһээ городой зоной дулаа багаар хэрэглэдэг болоод байһан тэрээхэн үедэ энэ дулаан элшые овощ ургуулхын тулада зорюулжа болохо байна бэшэ аал? Намда экономическа тоо баримта үгы, мүн техническэ арга боломжыешье мэдэнэгүйб, харин юрэнхыгөөр бодомжолноб. Энэ асуудал шэнжэлэн үзэхэ хэрэгтэй. Зүгөөр үлүү гараһан дулаагаа овощ ургуулхын тулада хэрэглэжэ болохо гэжэ һананаб. Хэрбээ Москвада иимэ арга олдохо байгаа һаань, бэшэ бэшэ хото городуудта бүришье һаа ехэ аргатай байха гээшэ. Промышленна түб хотонуудые абаад харагты. Тепловой электростанцинууд город соо бэшэ, харин газаа тээ байдаг, тэндэ дулаанай элшын хододоо бии байдаг һэн хойнонь, дулаасуулжа, овощ һайнаар ургуулха арга бии байха ушартай. Энэмнай ашагтай байха юм гэжэ һанаха байнаб. Тусхай дулаасуулгын түхеэрэлгэнүүдые барижа, искусственнаар дулаасуулжа, гидропонно аргаар овощ тарижа ургуулдаг болоходо ашагтай һайн байжашье магад.

Теэд ямаршье хэрэгтэл адли, эндэ һайса тооложо гаргаха, экономическа ашаг олзыень тодорхойлон мэдэхэ хэрэгтэй байна ха юм. Энээн тухай бодожо үзыт гэхэ байнаб.

Тиигээд, нүхэдүүд, мүнөө кукурузын ороолһо ургуулха манай арга боломжонууд тухай хэлэхэ байнаб. Кубаниин механизатор В. Я. Первицкиин звенодо 3 хүн хүдэлнэ. Тиигээд тэдэнэр иимэ аша үрэ туйлаһан байха юм.

Тарилгын талмай (гектараар)	445
гэхэ гү, али нэгэ хүндэ хүртэһэниинь (гектараар)	148
Гектарһаа абтаһан таряанай ургаса (центнерээр)	51,5
Тэндэ ажал хэһэн нэгэ хүнэй үйлэдбэрилэн гаргаһан продукци (центнерээр)	7.631
Центнер ороолһо ургуулхадаа хэһэн ажалай гаргаша (минутаар)	[illegible]
Центнер кукурузын өөрынь үнэ (мүнгөөр)	82
тэрэ тоодо:	
ажалай түлөөһэн (мүнгөөр)	26
үйлэдбэриин гаргаша (мүнгөөр)	15
амортизациин болон заһабарилгын гаргаша (мүнгөөр)	18
ажахын юрэнхы гаргашанууд (мүнгөөр)	23
Центнер ороолһоной түлөө гүрэнэй түлэһэниинь (түхэригөөр)	**5,50**

Энэмнай яһала һайн аша үрэ гараһан байна гээшэ. Америкын фермер ноён Гарст кукурузые гар ажал хэрэглэнгүйгөөр тарижа ургуулха талаар маниие һургаа гэжэ хэлэхэ ёһотойб. Тэрэ хүн намда иигэжэ хэлээ бэлэй: ноён Хрущев, өөрынгөө механизаторые намда эльгээгты, тэрэтнай минии фирмэ дээрэ хүбүүнтэйми суггаа хүдэлөөд, 100 гектар газарта нэгэ хүнэй кукуруза та-

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

НҮХЭР Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭҺЭН ЭЛИДХЭЛ

(Үргэлжэлэл. Эхининь 1, 2, 3-дахи нюурнуудта)

рижа ургуулха ажал хайшан гээд эмхидхэжэ болохо байһанние ойлгожо абаг лэ гэһэн юм.

Бидэнэр А. В. Гиталов болон бэшэшье нүхэдые ноён Гарстда ильгээһэн байгаабди. Тэдэмнай тэндэ хүдэлһэн, һураһан байха юм. Нүхэр Первицкий Гарстында ошожо ерээгүй байгаашье һаа, тэрэнэй дүй дүршэлые һайнаар шудалаад, гараар ажал хэнгүйгөөр, кукуруза тарижа ургуулха арга бэрхээр шудалһан байна.

Манай совет хүнүүд бэлигтэй бэрхэ һурагшад байшоо гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Минии фирмэ дээрэ нэгэ хүн 100 гектар газарта кукуруза тарижа ургуулдаг юм гэжэ ноён Гарст хэлээ һэн. Нүхэр Первицкий болон тэрэнэй нүхэд бар ажал хэрэглэнгүйгөөр, тус бүридөө 148 гектарта кукуруза тарижа ургуулна.

Манайда кукурузын ороохоной центнер бүхэндэ хэгдэһэн ажалай гаргаша 12 минута болоно гээд ноён Гарст омогорхолтойгоор хэлээ бэлэй.

Тиин нүхэр Первицкий болон тэрэнэй нүхэд кукуруза тарижа ургуулхадаа, центнер бүхэндэ 8 минута саг гаргашалһан байна юм.

Нүхэдүүд, ажал хэрэгые шудалһан хүн гэшэ имэ ехэ ашаүрэ туйлажа шадаха байнал. Тиин манайда гансал нүхэд Первицкий, Гиталов гэгшэд имээр хүдэлмэрилжэ шадаха байна гэжэ гү? Манайда шэнэ ажал хэрэг шудалха шадабаритай олон миллион хүнүүд бии. Партийна организацинууд кукуруза тарижа ургуулха түрүү технологи шудалхаар тэдэнние уряалаг лэ. Первицкиин, Гиталовай, мүн бэшэнэйшье дүршэл шудалха һургуулинуудые байгуулагты, хүнүүдые һургагты, тэдэндэ машина техникэ үгэгты, тэдэшни нүхэр Первицкий шэнгеэр ажаллажа, кукуруза тарижа ургуулха бүхы арга оншыень шудалжа абаха. Тиигээд байбал, бидэнэр ажалай бүтээсые үндэр дээдэ шатада гаргахабди. Нүхэр Первицкиин имэ юумэ хэжэ шадаһан хойно, мүн бэшэшье механизаторнууд тиимэл ашаүрэ туйлажа шадаха ха юм.

Зүгөөр мүнөө бидэнэр кукурузын бүхы тарилгые хэрэглэгдэхэ бүхы минеральна үтэгжүүлгээр болон гербицидээр дутамаггүйгөөр хангажа шадахагүймнай гээшэ ха. Энээниие анхарха хэрэгтэй болоно. Гэбэшье мүнөөнэй эрхэ байдалдашье оньһожоруулга хэһэнһээ болон шанар һайнтайгаар хүдэлмэрилһэнэй үндэһэ һуури дээрэ колхозууд, совхозууд ажалайнгаа бүтээсэ нилээд дээшэлүүлжэ, продукциин өөрынь үнэ хямдаруулжа, кукуруза тарижа ургуулһан хүнүүдэй ажалай түлөөһэ болон олзо доходынь дээшэлүүлжэ шадаха байна. Манай арга боломжонууд жэл ерэхэ бүри улам ехэ боложо, колхозууд, совхозууднай минеральна үтэгжүүлгэ болон гербицидүүдые хэрэгтэй болоһон соонь газарай хүрьһэндэ оруулжа байдаг болохо. Тиигээд ерэхэлээрээ, кукуруза тарижа ургуулхадаа, нүхэр Первицкиин дүй дүршэл болон технологиие хэрэглэһэн хүнүүд мүнөө колхозууд, совхозуудай эрхим мастернуудай туйлажа байһан тиимэ ехэ экономическа ашаг олзо абажа шадаха болоно.

Манайда жэлһээ жэлдэ үндэр баян ургаса абадаг гайхамшагта хүнүүд яһала олон бии. Зүгөөр гараар хэхэ ажалай гаргаша ехэтэй байһан дээрэһээ ажал хэдэг хүн бүхэндэ ороохо таряанай абтадагые жэшээд үзэхэдэ, даншье бага болоод, өөрынь үнэ һэн дээшээ гарана. Х. А. Албеговэй звеное абаад үзэе. Энэмнай өөрынгөө хэрэг һайса мэдэхэ ажалша бэрхэ хүн юм. Тэрэ хадаа Хойто Осетидэ «Хумалаг» гэжэ колхоздо уһалагдадаг газар элдүүрилжэ хүдэлнэ. Тэрэнэй звенодо 11 хүн бии юм.

Тарилгын талмай (гектараар)	90
гэхэ гү, али нэгэ хүндэ хүртэһэниинь (гектараар)	8
Ургасань (1 гектарһаа центнерээр)	83
Тэндэ хүдэлжэ байһан нэгэ хүн кукурузын ороохо хэды шэнээн ургуулааб гэхэдэ (центнерээр)	677
Центнер ороохондо хэгдэһэн ажалай гаргаша	1 час 3 мин.

Үшөө нэгэ жэшээ харуулхам. Тернопольско областиин КПСС-эй XX съездын нэрэмжэтэ колхозой звеньевой Евгения Алексеевна Долинюгые таанар бултадаа мэдэхэт. Тэрэмнай КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидат, суутай эхэнэр, һүрхэй зохид хүн, һайн коммунист юм. Тэрэнэй звенодо кукуруза ургуулха ажалда 33 хүн ябана. Ажалайнь гол дүнгүүдые абаад харая:

Тарилгын талмай (гектараар)	100
гэхэ гү, али нэгэ хүндэ хүртэһэниинь (гектараар)	3
Ургасань (гектар бүриһөө центнерээр)	81
Ажал хэдэг нэгэ хүн хэды шэнээн кукурузын ороохо ургуулжа абааб гэхэдэ (центнерээр)	246
Центнер ороохо ургуулхын тулада хэгдэһэн ажалай гаргаша	4 час 15 минута

Кукуруза тарижа ургуулха гурбан звеногой хүдэлмэриин үрэ дүн имэ байна. Звенонуудые хүтэлбэрилэгшэд гайхамшагта һайн хүнүүд, Социалис Ажалай Геройнууд, тиимэ нэрэ зэргэдэ зүбөөр лэ хүртэһэн байха юм. Теэд ажалай бүтээсын талаар али тухай илгаатай байһыень харагты даа.

	Тэндэ ажалладаг нэгэ хүн хэды шэнээн ороохо ургуулааб гэхэдэ (центнерээр)	Центнер ороохондо хэды шэнээн саг бараадаб гэхэдэ
Нүхэр Первицкиин звенодо	7.631	8 минута
Нүхэр Албеговэй звенодо	677	1 час 3 минута
Нүхэр Долинюгай звенодо	246	4 час 15 минута

Үйлэдбэриин хэмжээнүүд хоорондоо айхабтар ехэ илгаатай байна ха юм. Нүхэд Албегов Долинюк хоёрой гектар бүриһөө абаһан ургасань нүхэр Первицкиин абаһанда орходоо дээшээ байбашье һаа, нүхэр Албеговэй звенодо хүдэлжэ байһан хүн бүхэн кукурузын ороохо нүхэр Первицкиин звеногойхиһоо 10 дахин багаар, нүхэр Долинюгай звенодо 30 дахин багаар ургуулна. Энээн дээрэһээ ажалай гаргашашье, продукциин өөрынь үнэшье ехэ болоно гээшэ. Нүхэр Первицкиин звенодо кукурузын ороохоной центнер бүхэндэ 8 минута гаргаһан байхадань, нүхэр Долинюгай звенодо 4 час 15 минута гаргаһан байха юм. Оньһожоруулга гээшэ кукуруза болон мүн бэшэшье продукци үйлэдбэрилгые ехэ болгохо гол замынь болохо байна гэжэ тодорно.

Нүхэдүүд, Первицкиин, Гиталовай болон мүн бэшэ бэшэнэй ажалай арга оншые хэрэглэхэ ябадалда түргэнөөр орожо шадахабди, орохошье ёһотойбди. Мүнөө дээрээ гансал Первицкий Гиталов хоёр тухай хэлсэдэг байнабди. Тиимэ мастернууд манайда үсөөн. Ажахы бүхэндэ хүдэлжэ байһан хүн бүхэн дээрэ абахада тэды шэнээн ехэ ороохо ургуулжа абахын тулада область бүхэндэ, район бүхэндэ имэ хүнүүдтэй байжа шадаха гүбди? Шадахабди, нүхэдүүд! Нүхэд Первицкий, Гиталов шэнгеэр ондоо хүнүүд тиимэ ехэ бүтээсэтэйгөөр хүдэлхэ дурагүй байна гээшэ аал? Тэдэмнай Эхэ оронойнгоо аша туһада өөһэдынгөө ажалаар суурхуулха дурагүй, мүн өөһэдынгөө үүргэ уялга ойлгохоёо болиһон хүнүүд гээшэ гү? Тэдэмнай Эхэ оронойнгоо аша туһада мүн лэ һайнаар ажаллажа, өөрынгөө хэһэн ажалай аша үрые эдлэхэ гэжэ һанажа, хүсэжэ ябана. Манайда тиимэ хүнүүд яахадаа үсөөн бэ? Энэмнай юун дээрэһээ болоноб, нүхэдүүд? Энэ хадаа манһаа, бидэнэй эмхидхэлэй хүдэлмэриһөө дулдыдана.

Нүхэд украинецууд, намайе хүлисэжэ, хэлээшыемни зүбөөр ойлгогты! Таанар нүхэр Гиталов тухай ходо хэлэдэг, тэрэниие жэшээ болгон табидаг байнат. Энэньшье һайн. Теэд танайда Гиталовтан яахадаа үсөөн гээшэб? Нүхэр Гиталовай дүй дүршэл нэбтэрүүлхэ тушаа парткомуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй хэһэн эмхидхэлэй хүдэлмэри алин бэ? Республика дотороо олон мянган гиталовтаниие һурган хүмүүжүүлхээр ажалаа зохёожо табигты. Тиимэ юумэ хэжэ болохо байна ха юм. Танда механизаторнууд олон, машинанууд бии. Тиимэ хадаа юу хэхэ хэрэгтэйб гэхэдэ, ажалаа эмхидхэжэ табиха, хүнүүдые шэлэн олохо, тэдэниие һургаха, материальна талаар урмашуулха хэрэгтэй.

Сагаан будаа тухай тобшохоноор хэлэхэмни. Һаяхан Казахай республикын «Кзылту» колхозой звеньевой Ибрай Жахаев тухай «Правдада» бэшэһэн статья уншаа һэм. Тэрэ хүнэй хэлэхые шагнаха ушартай болоһон хүм. Энэмнай ёһотойл мастер хүн. Тэрэ хадаа гектарай 70—90 центнер сагаан будаа ургуулжа абана. Жахаев һургуули бии болгоод, сагаан будаа тарижа ургуулха өөрынгөө ажалай арга оншые хүнүүдтэ заажа үгэдэг болоод, мүнөө 100 хүниие һургажа гаргаа. Тэрээндэ заалгаһан залуу хүнүүд үндэр баян ургаса абана. Жэшээнь, колхозой гэшүүн Закира Ержанова мүнөө гурбадахи жэлээ гектарай 50 центнер сагаан будаа ургуулжа абана. Энэмнай яһала һайн гээшэ ааб даа. Теэд сагаан будаа таридаг газар нютагуудта хэды тиимэ һургуули хүдэлнэ гээшэб гэжэ Казахай республикын хүтэлбэрилэгшэдһөө асуухаяа һанаһан байгааб. Даншье үсөөн. Сагаан будаа ургуулдаг түрүүшүүлэй дүй дүршэл муугаар тараагдана. Тиин Казахстанай олохон колхоз, совхозуудай сагаан будаагай ургасаһаа гектарай оройдоо 15—20 центнер ургуулжа абадагынь гайхалтай бэшэ.

БУРЯАД ҮНЭН

4 дэхи нюур.
1964 оной мартын 11.

Тиигээд сай тарижа ургуулха тухай үшөө нэгэ жэшээ харуулхамни. Тэрэ хадаа сайн набшаһа суглуулжа абалгые ехэ болгохо тушаа Грузиин республикын арга боломжо ехэтэй байһанние харуулна. Очхамурска совхоздо Г. Р. Глонтиин бригада хүдэлдэг юм. Тэрэ бригада 12 гектарта сайн тарилга хэжэ элдүүрилжэ, гектарай 8678 килограмм сайн набшаһа суглуулжа абана. Тэндэ хүдэлдэг нэгэ хүндэ 4500 килограмм сортовой сайн набшаһан хүртэнэ. Тиихэдээ центнерэй 33 түхэриг 70 мүнгэ өөрын үнэтэй байхадань, гүрэн сайн набшаһанай центнер бүхэнэй түлөө 53 түхэриг 40 мүнгэ түлэнэ. Тиигээд ерэхэлээрээ, сайн набшаһа тарижа ургуулхын тулада материальна талаар яһала һайн урмашуулга хэхэ аргатай болоо.

Нүхэдүүд! Оронойнгоо олон ондоо газар нютагуудһаа манай новаторнуудай шэн зоригто ажал хэжэ байһан үльгэр жэшээнүүдые би эндэ харуулааб, тэндэ хүдэлдэг нэгэ хүндэ хүртэхэ хэды шэнээн продукци гаргажа байһанние, али тухай хэмжээгээр абадагые, өөрынь үные хямдаруулха тушаа показательнүүдые харуулааб. Тиихэдээ хүдөө ажахын һалбари бүхэндэ манайда ажал болоод, мүнгэ зөөри тон багаар гаргажа, продукци үйлэдбэрилгые ехэ болгохо гайхамшагта һайн дүй дүршэл бии болонхой байһыень харана ха юмта. Имэ дүй дүршэлые бүхы колхозууд, совхозуудта нэбтэрүүлхэ гээшэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие дээшэлүүлхэ тушаа үнэнтэ дээрээ үшөө ойроо хүртэдэй угаа ехэ арга боломжо мүн. Мүнөө колхозууд, совхозуудай түрүүшүүлэй тиимэ һайн үрэ дүнгүүдые туйлаад байгаа һаань, оронoo баяжуулхабди, арад зондоо хэрэгтэй эдеэ хоолой зүйлнүүдые элбэг дэлбэг болгохо гэһэн коммунизм байгуулгын нэгэлай ехэ зорилго шиидхэхэбди.

Тиимэһээ мүнөө үедэ хойшолуулашагүй шухала зорилго юун байнаб гэхэдэ, хүнүүдые шэлэн олохо, тэдэниие техникээр зэбсэглэхэ, һалбари бүхэндэ ажалай түрүү арга оншые заажа һургаха, тэдэниие материальна талаар урмашуулха хэрэгтэй болоно. Эдэ бүгэдэмнай айхабтар шухала удха шанартай юм.

Эгээн ажал ехэтэй хүдөө ажахын ургамалнууд болохо сахарай свёкло, хлопчатник, хартаабха, овощ, кукуруза, сагаан будаа, сай тарижа ургуулха экономико тухай хэлэһэн байбашье һаа, ороохото ургамалнуудые тарижа ургуулха дүй дүршэл тухай хэлээгүй байшооб. Шэниисэ болон бэшэшье ороохо таряа үйлэдбэрилхэ тушаа манайда өөһэдымнай замай залууршад бии, колхозууд, совхозуудай урдаа табиха хараа түсэбүүд бии ха юм. Шэниисэ, хара таряа, ешмээн, гэршүүхэ, горох, фасоли, соя болон бэшэшье ороохото-бобово ургамалнуудые ургуулха тушаа тэдэ хараа түсэбүүдые дүүргэхэ гээшэ мүн лэ хүнүүдэй мэргэжэл дээрэһээ, тэдэнэй материальна талаар урмашаһан дээрэһээ дулдыдаха байна бшуу. Манда мүнөө үеын хэрэглэмжые хангахын тулада ороохо таряан хэрэгтэй байхаһаа гадна, мүн нөөсэ бии болгохын тулада хэрэгтэй болохо байна бшуу.

Ороохото ургамалнууд ашагтай олзотой байдаг. Тэдэнэй ургасые дээшэлүүлһэнэй зэргээр колхозууд, совхозуудай олзо доходынь улам дээшээ гарадаг байна. Ороохото ургамалнуудые тарижа ургуулха ажалда ябажа байһан хүнүүдые техническэ ургамалнуудые тарижа ургуулдаг хүнүүдтэл адляар урмашуулха хэрэгтэй.

Республика бүхэн, хизаар бүхэн, область бүхэн гэхэһээ байтагай, үйлэдбэриин управлени бүхэншье ороохо таряанай үндэр баян ургаса абаха харгы замыень гэрэлтүүлһэн эрхим жэшээнүүдые, замай залууршадые өөһэдтөө бэдэржэ олохонь лабтай. Хэрбээ үйлэдбэриин управлени дотор тиимэ ажахынуудай, бригадануудай олдоогүй байгаа юм һаань, тэдэниие бэшэшье үйлэдбэриин управленинүүдтэ бэдэржэ олоходо, үнэтэ дүй дүршэлыень шудалан абаад, өөһэдтөө хэрэглэхэдэ болохо байна. Түрүү дүй дүршэл шудалалгада хизаарлалта гэжэ байдаггүй юм.

Мал ажалай продуктнуудые абаха хэрэг эмхидхэхэ зарим тодорхой асуудалнууд

Мүнөө мал ажалай продуктнуудай үйлэдбэрилгэ эмхидхэн табиха зарим бодото асуудалнууд дээрэ тогтожо хэлэхэ һанаатайб. Зай, түрүү колхозуудай, совхозуудай, бригадануудай хүдэлмэриие шэнжэлэн үзэебди, манай мал ажалай экономикые абаад харайбди. Тиигэ һаамһай, мяха, һү болон бэшэшье эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үйлэдбэрилгэ яагаад һайнаар эмхидхэжэ табихаб, мал ажал дээрэ бии байһан арга боломжонуудые хайшан гээд хэрэглэхэб гэһэн асуудалда үгтэхэ харюу олоходомнай хүнгэн боложо үгэхэ.

Ашаг ехэтэй болгохо гэһэн зорилгонуудай табигдаад байһанай дашарамда, мал ажал дээрэ оньһожоруулга нэбтэрүүлхэ, тэжээл буйлуулан бэлдэхэ, тэрэниие ашагтай һайнаар хэрэглэхэ гээшэ тусгаар шухала удха шанартай болонхой. Тиигэнгүйгөөр үнэгүй мяха, һү, тоһо үйлэдбэрилэн гаргахын аргагүй.

Оньһожоруулагдаһан томо үйлэдбэри бии болгохо, тэжээл болон комбикормые шадажа буйлуулан бэлдэхэ гээшэмнай мал ажалай продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха зам болохо юм. Тиихэдээ хэрбээ буйлуулжа гаргаһан комбикормодо гү, али шубуудай, адууһа малай бэеын зохидоор хүгжэхын тулада шухала хэрэгтэй бүхы бодосуудай байгаагүй юм һаань, тэжээл хэмһээ үлүү гаргашалхань зайлашагүй байха гэжэ һануулха хэрэгтэй. Тэрээн дээрэһээ юун болохоб гэхэдэ, мал шахан таргалуулха саг болзор уняжагайрха, ажалай гаргаша ехэ болохо, түхеэрэлгэ абахаар һомологдоһон мүнгэ зөөри хэрэглэхэ ябадал һаатаха ушартай. Тиигэ тиигэһээр продукциин үнэ сэн дээшээ гаража, ажахынь гарзада орохо болоно.

Урдань таряашан хүнэй өөрынгөө ажахыда ямараар байдаг тал адляар мүнөө адууһа малаа тиигэжэ толюураар эдеэлүүлжэ болохогүй. Таряашан хүн өөһэдтөө бии байһан юумээр лэ малаа эдеэлүүлээд байдаг һэн. Харин мүнөө эрдэм техникэ гээшэмнай гаргаша багаар хээд, үлэмжэ ехэ ашаг туһа үзүүлхэ тиимэ тэжээл үйлэдбэрилэн гаргаха арга олгоно. Тиигээд ерэхэлээрээ, ажалай гаргаша багаар хээд, эдеэ хоолой зүйлнүүдые шадаал һаа ехээр абажа болохо байна ха юм.

Манай оронoй олон ондоо газар нютагуудта мал ажалаа ашагтай һайнаар эрхилжэ, элдүүриин газарай 100 гектарта мяха болон һү ехээр абадаг колхозууд, совхозууд бии гээшэ. Нэгэн адли тэжээлые шадамар бэрхээр буйлуулан бэлдэжэ, ашагтай һайнаар хэрэглээд байхадаа, шахан таргалуулха гахайн, эбэртэ бодо малай, шубуунай шэгнүүрые үлэмжэ ехэ болгожо, һү ехээр абажа болохо байһанние түрүү колхоз, совхозууд өөрынгөө ажалаар гэршэлэн харуулаа.

Оньһожоруулагдаһан томо үйлэдбэриин али тухай арга боломжотой байһанние харуулһан үльгэр жэшээнүүд дээрэ тогтожо хэлэхэмни.

«Ростовско областиин «Пролетарская диктатура» совхоздо Г. П. Плотниковой бригада гахай шахан таргалуулха ажал дээрэ мэргэжэжэ байдаг юм. Тэндэ тэжээл буйлуулан бэлдэхэ болон хубаажа үгэхэ, байрыень сэбэрлэхэ ажал хүдэлмэри оньһожоруулагданхай. Энэ хадаа хэдэ мянган гахай шахажа таргалуулха арга хоёр механизаторта олгоно. Тэрэ бригада 1963 ондо имэ үрэ дүн туйлаа гэбэл:

Шэгнүүрэй нэмэһэниинь	2827 центнер
Тэндэ хүдэлжэ байһан нэгэ хүн хэды шэнээн гахайн мяха үйлэдбэрилэн гаргааб гэхэдэ —	1363 центнер
Нэмэһэн килограмм мяханда тэжээл гаргашалһаниинь	6 тэжээлэй единицэ
Нэмэһэн центнер мяханда ажалай гаргаша	1 час 42 минута
Нэмэһэн центнер мяханай өөрынь үнэ сэн	**26 түхэриг 51 мүнгэ**
тэрэ тоодо:	
ажалай түлөөһэн	1 түхэриг 97 мүнгэ
тэжээл	20 түхэриг 88 мүнгэ
ажахын юрэнхы болон бусад гаргашанууд	3 түхэриг 16 мүнгэ
амортизаци	50 мүнгэ
Гахайн мяханай центнер бүхэнэй түлөө гүрэнэй түлэһэн мүнгэн	**81 түхэриг 16 мүнгэ**

Эндэ хэлэгдэһэн тоонууд дээрэһээ харахада, нүхэр Плотниковой бригада үйлэдбэрилэн гаргаһан гахайн мяханай центнер бүхэнһөө совхозынь 54 түхэриг 65 мүнгэ олзо доход оруулаа. Имэ ехэ арга боломжотой байна гээшэбди, нүхэд. Гүрэмнай гахай үдхэхэ ажалые олзотой һалбари болгохын тулада бүхы эрхэ байдал бии болгобо. Тиихэ зуура, манайда энэ һалбариие хуушаараа эрхилжэ, эндэ оньһожоруулга хэдэггүй, тэжээлнүүдые ашагтай һайнаар гаргашалха тухай оролдодоггүй байһан дээрэһээ гахайн мяха үнэ сэн ехэтэй болгодог колхоз, совхозууд үшөө олон бии байһаар. Тиимэ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, зоотехнигүүд, партийна хүтэлбэрилэгшэд хадаа энээн дээрэһээ шухала тобшолол хэжэ, гахайн мяха үйлэдбэрилгын экономикые шэнжэлэн үзэхэ, тэрэнэй үнэ сэн хямдаруулха тодорхой арга зам олохо зэргэтэй. Область, республика бүхэндэ гахайн мяханай промышленна үйлэдбэрилгые эмхидхэн табиһан һайн жэшээнүүд бии. Жэшээлхэдэ, Украинада, Одесскэ областиин «Красный» совхоздо И. П. Полишко гэгшын бригадада гахай шахан таргалуулдаг дүй дүршэл хаража, ехээр һонирхомоор байна. 1963 ондо энэ бригадын хэһэн хүдэлмэриин үрэ дүн хараад үзэебди:

Гахайн шэгнүүрэй нэмэһэниинь	1820 центнер
Тэндэ хүдэлдэг нэгэ хүндэ абтаһан гахайн мяхан	910 центнер
Нэмэһэн килограмм мяханда тэжээл гаргашалга	8 тэжээлэй единицэ
Нэмэһэн центнер мяханда ажалай гаргаша	2 час 30 минута
Нэмэһэн центнер мяханай өөрынь үнэ сэн	**37 түхэриг 37 мүнгэ**
Тэрэ тоодо:	
ажалай түлөөһэн	2 түхэриг 79 мүнгэ
тэжээл	32 түхэриг
Гахайн мяханай центнер бүхэнэй түлөө гүрэнэй түлэһэн мүнгэ	**81 түхэриг 56 мүнгэ**

Зүгөөр нүхэр Полишкогой бригадын үрэ дүнгые нүхэр Плотниковой бригадын гүйсэдхэлнүүдтэй жэшэбэл, үлэ мэдэг доошоо байха. Нүхэр Плотниковой бригадада абтаһан гахайн мяханай нэмэһэн центнер бүриин өөрынь үнын 26 түхэриг 51 мүнгэтэ болодог байхадань, харин нүхэр Полишкогой бригадынхи 37 түхэриг 60 мүнгэтэ болоно. Тэрэ тоодо түрүүшынь бригадын хэрэглэһэн тэжээлдэ 20 түхэриг 88 мүнгэнэй гаргашалагдахада, хоёрдохидо — 32 түхэриг гаргашалагдаһан байна. Өөрынь үнын талаар имэ илгаатай байһаниинь ойлгосотой: нүхэр Плотниковой бригадада гахайн шэгнүүрэй килограмм нэмэлтэ туйлахын тула тэжээлэй зургаан единицэ гаргагдахадань, харин нүхэр Полишкогой бригадада — тэжээлэй 8 единицэ гаргашалагдаа. Капиталис оронуудай эрхим ажахынуудта нэгэ килограмм мяха абахын тула 3,5 килограмм тэжээл гаргашалагдадаг байһанние һануулмаар. Энэнь нүхэр Плотниковой бригадын тэжээлэй зургаан единицэһээ бага, тииһээ тиитэрээ Полишкогой бригадын тэжээлэй 8 единицэһээ доошоо болоно.

Тиимэһээ манай түрүүшүүл туйлаһан тэдыгээрээ хизаарлангүй, тэжээлэй гаргашые улам хороохо, ажалай бүтээсэ бүри дээшэлүүлхэ ёһотой болоно.

Мал болон шубуу шахалгые эрхим аргаар, түрүүшүүлэй жэшээгээр эмхидхэбэл, мүнөө колхозууд, совхозуудай гаргашалдаг тэрэл тэжээлээр мяха абалгые 1,5—2 дахин ехэ болгожо лаб шадагдаха байха.

Манай эрхим түрүү ажахынуудташье мал болон шубуу бүри түргэнөөр шахан таргалуулха арга боломжо хүсэд хэрэглэгдэнэгүй. Киевскэ областиин «Яготинский» совхозые жэшээ болгон абаад үзэе. Энэмнай нугаһадые үдхэдэг томо ажахы юм. Энэ ажахы 1963 ондо имэ үрэ дүнгүүдтэй байгаа гэбэл:

Үдхэгдэһэн нугаһад	1 миллион 200 мянга
Абтаһан нугаһанай мяха	20 мянган центнер
Абтаһан нугаһанай мяхые хүдэлмэрилэгшэ бүхэндэ хубаабал	132 центнер
Шэгнүүрыень килограммаар нэмээхын тула тэжээл гаргаһаниинь	тэжээлэй 5,7 единицэ
Нугаһанай центнер мяханай өөрынь үнэ	**80 түхэриг 38 мүнгэ**
тэрэ тоодо:	
ажалай түлөөһэн	7 түхэриг 87 мүнгэ
тэжээл	61 түхэриг 25 мүнгэ
амортизаци	9 түхэриг 16 мүнгэ
ажахын юрэнхы гаргашанууд	2 түхэриг 10 мүнгэ
Нугаһанай нэгэ центнер мяханай түлөө гүрэнэй түлэһэниинь	**100 түхэриг 22 мүнгэ**

«Яготинский» совхоз һайн ажахы юм. Баруун Германидахи Бёльцын фирмэдэ тусхай сөөрэмгүйгөөр нугаһа үдхэдэг дүй дүршэлые хараада абалсан, энэ совхоз байгуулагданхай.

Гэхэ зуура Яготинска ажахы тэжээл буйлуулха технологиин талаар Бёльцын фирмын туйлаһан хэм хэмжээндэ хүрөөдүй. Тиимэ дээрэһээ үйлэдбэриинь үрэ дүнгүүдшье ондоо ондоо байна.

	Килограмм мяханда тэжээлэй единицын гаргашалагдаһаниинь	Нугаһанай центнер мяханай өөрынь үнэ
«Яготинский» совхоздо	5,7	80 түхэриг 38 мүнгэ
Бёльцын ажахы	3,5	60 түхэриг

«Яготинский» совхоздо шубуудай шэгнүүрые килограммаар нэмээлгэхын тула 5,7 тэжээлэй единицэ гаргадаг, нугаһанай центнер мяхан 80 түхэриг 38 мүнгэтэ болодог байна. Харин Баруун Германидахи капиталист нугаһанай шэгнүүрые 1 килограммаар нэмээхын тула 3,5 тэжээлэй единицэ гаргадаг, нугаһанай 1 центнер мяха 60 түхэригөөр абалаг байха юм. Бидэнэр бүри һайн үрэ дүн туйлаха, ажалайнгаа бүтээсые улам дээшэлүүлхэ ёһотойбди. Эрхим шанартай тэжээл бэлэдхэжэ, тэрэнээ үрэтэй һайнаар гаргашалжа һураха зэргэтэйбди.

Бёльц өөрынгөө ажахые хайшан гэжэ эрхилнэб? Манай мэргэжэлтэд тэндэ ошожо, үйлэдбэритэйнь танилсаһан байна. Тэрээнһээ гадна, бидэндэ господин Бёльцын бэлэглэһэн бага хэмжээтэй фильм бии. Газарай гектар бүхэн али тухай ашагтай зүбөөр хэрэглэгдэнэб, тэжээл бэлэдхэлгэ хайшан гэжэ эмхидхэгдэнэб гэжэ тэрэ фильмнь харуулна. Бёльц холимол шэмэтэ тэжээл үйлэдбэрилэн гаргадаг өөрын заводтой юм. Белогой, бусад зүйлнүүдэй талаар тааруулан буйлуулагдаһан тэжээл шубуудтаа эдюулдэг байна. Лабораторинь тэжээлэй шанар ходо шалгажа байдаг. Манай хүдэлмэрилэгшэд ажахыгаа эрхим һайнаар эрхилжэ һураха ёһотой. Хэрбээ дүй дүршэлэй дуталдаа һаань, тус һалбаридаа эрхим үрэ дүн туйлаһан ажахынуудтахи технологиие шудалха хэрэгтэй.

Ажахынуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд ажахыгаа ашагтай һайнаар эрхилхэ асуудалнуудые тодорхойгоор шиидхэхэ, арадай мүнгэ зөөри хямгадаха, гаргашалһан тэжээлһээ ехэ ашаг абажа шадаха ёһотой. Амжалтанууд тухайдань ЦК-гай февралиин Пленум дээрэ хэлэһэн аад, Яготинска совхозой хүдэлмэри тушаа мүнөөдэр юундэ тогтоообиб? Ушар юуб гэхэдэ, тэрэ үеэр энэ ажахы тушаа намда үгэһэн материалнууд соонь центнер мяханай өөрынь үнэ, шэгнүүрыень килограммаар нэмээхын тула гаргагдаһан тэжээлэй хэмжээн гэхэ мэтын шухала баримтанууд дурдагдаагүй байһан. Тиимэһээ эндэ нэгэл һэжэг бии гээшэ ха гэжэ хожомынь бодоо һэм. Совхозой директор эдэ үрэ дүнгүүд тушаа юундэшье дуугай һууһан байгаа. Тэрэ багсаамжамни зүб байшоо. Шубуунай амидын шэгнүүрые килограммаар нэмээхын тула энэ совхоздо 5,7 тэжээлэй единицэ гаргашалдаг байхадань, харин Бёльцын ажахыда 3,5 тэжээлэй единицэ гаргашалдаг байба.

Яготинска совхозой директор А. А. Сенников һайн хүтэлбэрилэгшэ юм. Энэ хүн тэндэхи үйлэдбэриие ехээр дээшэнь дэбжээһэн, бусад ажахынуудтай жэшэбэл, амжалта туйлаһан байна. Энээн тухай өөрынгөө статья соо бэшээ һэн. Хэрбээ эндэ туйлагдаһан үрэ дүнгые эрхим туйлалтануудтай сасуулбал, тус совхозой арга боломжо хүсэд хэрэглэгдээгүй гэжэ хэлэмээр. Яготинда үндэгэлдэг тахяаһаа 230 үндэгэ гэхэ гү, али немецэй ажахыда абтадагай шэнээниие абадаг, теэд тэндэхиһээ ехэ тэжээл гаргашалдаг байгаа, энээн тухайдаа совхозой директорэй мэдэнгүй байха арганьгүй.

Зүгөөр дуугай байха гээшэ үбшэниие аргалангүй улам һэдэрээжэ, яшарааха гэһэн удхатай болоно. Тиимэ үбшэнүүдые элишэлжэ, шэнжэлгэ хэжэ, юун дээрэһээ тэжээл үлүүсэ ехээр гаргашалагданаб гэжэ элирүүлхэ ёһотой байнабди. Онол аргыень мэдэдэг болонхой ха юмбибди. Тус совхоздо тэжээлэй рацион муугаар табигданхай байжа, тэжээл үлүүсэ ехээр гаргашалагдадаг, тиигээд шахан таргалуулхын тула ехэ саг хэрэглэгдэдэг байһан лэ болоно. Нугаһа тэжээхэ рационой буруугаар табигдаһан дээрэһээ нугаһанай шэгнүүрые вохихо болохо соо худалдагдаха хэм хэмжээндэнь хүргэжэ, 1,4 килограмм болгожо шадагдахагүй байна. Энээн дээрэһээ тэжээл үлүүсэ ехээр гаргашалагдана, бэшэшье дамы гаргашанууд хэгдэнэ.

Бүхы хэрэгтэй шэмэтэ зүйлнүүдэй бии байхаар боломжолон, тэжээл буйлуулха хүдэлмэри эмхидхэхэ шухала. Тиигэбэл тон бага саг соо эгээн бага тэжээл гаргаад, шэгнүүрыень ехээр нэмээлгэжэ болохо, гаргашаньшье бага байха бшуу.

Өөһэдынгөө арга боломжонуудые һайнаар хараха тулада эдэ бүгэдые хэлэнэб. Арга боломжомнай ай... Мал болон шубуу тэжээхын тула мүнөө гаргашалдаг... рээ һураггүй ехэ продукци абажа болохо байнабди... тулада манай түрүүшүүлэй хэрэглэдэг онол арган... рүүлэн дэлгэрүүлхэ, хилын саанахи хүдэлмэришэд... тануудые хэрэглэхэ шухала. Тиимэ болохолоороо, ... лэдхэлгые ехэ болгохоһоо гадна, мүн бии байһан... ашагтай һайнаар хэрэглэжэ, тэрээнһээ эгээн ехэ... һураха шухала болоно.

Ондоо нэгэ жэшээ дурдахамни. Нүхэд украинецууд... халта хадхаад абахамни. Крымскэ областиин «Крас... хозые абаад үзэе. Энэмнай баһал һайн ажахы юм. ...кинагай бригада бройлернуудые (мяхан болохо даль... дые) тэжээхэдээ, имэ үрэ дүн туйлаһан байна:

Шубуунай мяха абаһаниинь	1473 центнер
Абтаһан мяхые хүдэлмэрилэгшэ бүхэндэ хубаабал	368 центнер
Шэгнүүрыень килограммаар нэмээхын тула гаргашалагдаһан тэжээлэй хэмжээн	3,6 килограмм
Нэгэ центнертэ ажал гаргаһаниинь	4 час 24 минута
Шубуунай центнер мяханай өөрынь үнэ	**85 түхэриг 29 мү[нгэ]**
тэрэ тоодо:	
ажалай түлөөһэн	4 түхэриг 77 мүнгэ
тэжээл	61 түхэриг 40 мүнгэ
суудхэ болоһон дальбараануудай центнер мяханай үнэ сэн	7 түхэриг 27 мүнгэ
үйлэдбэриин гаргаша	5 түхэриг 93 мүнгэ
амортизаци	3 түхэриг 72 мүнгэ
совхозой юрэнхы гаргаша	2 түхэриг 20 мүнгэ
Шубуунай центнер мяханай түлөө гүрэнэй түлэһэниинь	**123 түхэриг**

Нүхэр Стенкинагай бригадын хүдэлмэрилэгшэ бү... буунай 368 центнер мяха абаһыень харана бэзэт... шубуунай шэгнүүрые килограммаар нэмээлгэхын т... килограмм тэжээл гаргашалһан болоно. Шубуу тэжэ... лаар бусад ажахынуудай туйлаһан туйлалтануудтай ... энэнь муу бэшэ үрэ дүн болоно.

Теэд энэ ажахыдахи арга боломжонь хүсэд х... гү? Үгы, үшөөл хүсэд хэрэглэгдээгүй байна. Тус сов... нөө сагай түхеэрэлгэ тодхогдонхой. Эндэ холимол ш... жээл буйлуулдаг завод, үүсэлэлгын цех, мүн бүхы ү... юумыень буйлуулан хэрэглэдэг цех эндэ бии. Эдэ тү... Америкын Холбоото Штадуудһаа худалдажа абаа һэм... бэриин технологиинеьшье мэдэнэбди. Теэд дүй дүрш... тамаг байһанһаа, тэжээл буйлуулан бэлэдхэхэ техноло... руу байһанһаа үндэһэлэн, «Красный» совхоздохи даль... дые мяхан болгохо түхеэрэлгын хэрэглэгдэсэнь манда... һан компаниинхиһаа шанарай талаараа доошоо байна... дээрэһээ тэжээл үлүү ехээр гаргашалагдана, экономи... дүнгынь һураггүй доошоо болоно. Энээниие имэ тоо... танууд гэршэлнэ гэбэл:

Нэгэ хүдэлмэришэнэй даабарида:	
«Красный» совхоздо	20 мянган дальбараа...
США-дахи Ля Торрой фирмэдэ	100 мянган дальбараа...
Дальбараануудые шахадаг болзорынь:	
«Красный» совхоздо	80 хоног
Ля Торрой фирмэдэ	67 хоног
килограмм мяха абахын тула тэжээл гаргашалһаниинь:	
«Красный» совхоздо	3,6 килограмм тэжээ...
Ля Торрой фирмэдэ	2,02 килограмм тэжээ...

«Красный» совхоз худалдагдаха зүйлнүүдые ехээр ...рилдэг ажахы болоно, тиигэбэшье мяхан болохо дальба...дые үдхэлгын мүнөөнэй хэм хэмжээнэй дээдэ туйлда ... хүрэжэ шадаадүй байһыень харана бэзэт.

Хэрбээ совхозой мэргэжэлтэд бүри һайнаар хүдэлөө... гээ һайса мэдээд байбал, бүри һайн үрэ дүн туйлаха... Энэ үйлэдбэриие хайшан гэжэ эрхилхэ тухай тодор... бэшэгдэнхэй, каталогууд, номуудшье бии ха юм. Теэд ...зой хүтэлбэрилэгшэд худалдан абаһан түхеэрэлгынгэ... логиие шэнжэлэн шудалхын, шадамараар ашаглахын т... сэлэл оролдолго хүсэд гаргаагүй байһан болоно.

Ажахынгаа түрүүшын амжалта туйлажа, һайн үрэ ... байһанда зариманайнь толгой эрьеэ. Манай бусад хэдэ... ажахынуудтай жэшэбэл, эдэнэр үнэхөөрөө һайн үрэ дүн ... хай. Тиигэбэшье тэрэ туйлалтань мүнөө сагайхяар о... руулагдаһан бройлерно үйлэдбэриин арга боломжодо х... байна.

«Красный» совхозой коллектив хүдэлмэришэн бүхэн... доро 20 мянга дальбараа бэшэ, харин имэл түхеэрэлгээр ...канска фермерэй туйладагтал — 100 мянган дальбараа ... тула шухала бүхы арга боломжотой.

Тэжээл гаргашалгын талааршье мүн лэ иигэжэ хэлэх...тэй болоно. Американска фермер дальбараагай шэгнүүры...граммаар нэмээхын тула 2,02 килограмм тэжээл гар... байхадань, харин «Красный» совхоз 3,6 килограмм гар... Юундэ тиигэнэб? Манай хүдэлмэрилэгшэд тэжээлэй үлүү... гаргашалагдадаг ушарые шэнжэлхэ, шалтагааниинь за... тэды шэнээн тэжээлээр мяха абалгаа 30—40 процент ...лүүлхын оронд, харин туйлаһан тэдыгээрээ сэдьхэлээ ... байна. Тиин бидэнэр өөһэдынгөө арга боломжые хизаар... жээл буйлуулан бэлэдхэлгые мүнөө сагай эрдэм наукын ...тын хэм хэмжээндэ эмхидхэбэл, абтажа болохо байһан... продукци абаһабди.

Манай орон дотор социалис томо ажахынууд байгуула... Үйлэдбэриин эгээн түрүү технологиие шудалхаар бэлэн ... гайхамшаг совет хүнүүд тэдэ ажахынуудта ажаллана. ... ажахын хямда сэнтэй продукци бүри ехээр абахын тула ... бүхы юумэ манайда бии. Гэхэ зуура имэ юумэ туйлахын... ажахыгаа шадамар бэрхээр эрхилжэ һураха, түхеэрэлгэ ... ашаглаха, технологи улам нарижуулан һайжаруулха, ... ко һайн мэдэхэ хэрэгтэй.

Өөрынгөө хэлэһэн үгэнүүдэй нэгэн соо бии имэ бари... даһан байхаб. Американска фермер тэжээл бэлэдхэдэг ф... тэжээл худалдажа абаһан аад, тэрэ фирмын найдуулһан ... тэй мяханай нэмэлтэ туйлаагүй байгаа. Тиигээд тэрэ ферме... тэ гомдол бариһан юм. Тэрэ тэжээлые шэнжэлжэ үзэхэдэнь, ... хол соо заагдаһан бүхы зүйлнүүд хэрэгтэй хэмжээн соо... дэнь үгы байшоо. Тиин тус фирмэ муу шанартай тэжээл ... жэ хохидоһон фермерэй гарза хохидолые сүүдэй шиидхэ... ёһоор харюулха ёһотой болоһон. Тэжээлэй килограмм бү... шадаал һаа ехэ ашаг олзо оруулхын түлөө капиталис ор... иигэжэл тэмсэдэг байна. Хэрбээ фермер зохихо хэмжээтэ... олзо оруулаагүй һаа, үгырхэ байна бшуу. Капиталис ёһо... энэ талаар хайра гамгүй хатуу байдаг. Нэгэ баяниинь н... нэгэ долларой түлөө хуурсаг руу намжаха байха.

(Үргэлжэлэлынь удаадахи номерто гара[ха])

Редактор Ц. О. ОЧИРО[В]

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора — 23-67, зам. редактора — 38-42, зам. редактора — 35-84, секретариата — 27-..., отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни — 47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни — 48-89, 33-61, корректорская — 35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического — 24-74, советского строительства и быта — 34-93, рабселькоров и писем — 25—41, 38-30, информации — 32-74 и переводов — 34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00060. Зак. № 256